

Cena 40 Kč

čtenář

MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

9

2017

ročník 69

FIBRICH

DOBROVOLNICTVÍ V KNIHOVNÁCH

V Česku i v zahraničí
Knihovna Průhonice –
tak trochu jiná knihovna

ROZHOVOR

s Jiřím Mikou,
ředitelem Střeďočeské
vědecké knihovny
v Kladně

Jak psát projekt do VISK 3

Restart MĚK v Novém Jičíně
po požáru

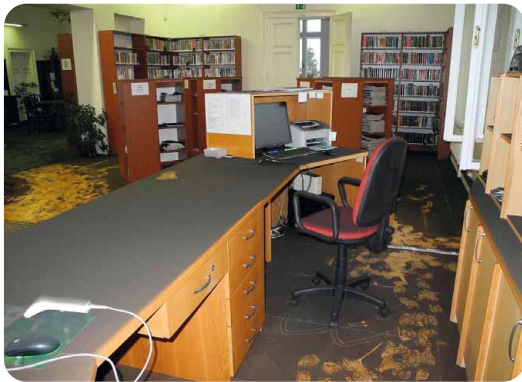
Vítězné video
Knihovny Jiřího Mahena

Dobrovolnictví v českých knihovnách s. 303–305

← **Alessandra Lomonaco** z Nole Canavese u Turína (ve žlutém svetru) spolupracovala během svého projektu s dětským oddělením SVK v Ústí nad Labem, zapojila se také do březnového týdne čtení a četla česky

Foto: archiv SVK v Ústí nad Labem

Restart Městské knihovny v Novém Jičíně po požáru s. 318–321

Saze způsobily největší škody; dostaly se všude a pokryly v místnostech vše

↑ **Rekonstrukce interiérů knihovny**

Foto: René Lossman

Jsem pro spojení sil s. 312–315

← **J. Mika odhaluje v roce 2014 společně s tehdejším primátorem Kladna Danem Jiránkem pamětní desku básníku a výtvarníku Jiřímu Kolářovi** Foto: Pavel Janáček

Konference o technologiích pro osoby se specifickými potřebami s. 316–317

↑ **Plný konferenční sál svědčil o velkém zájmu o konferenci** Foto: Václav Winter

Téma – Dobrovolnictví v knihovnách

- 303_ **Dobrovolnictví v českých knihovnách** | Radmila Malá
- 307_ **Knihovna Průhonice – tak trochu jiná knihovna** | Jaroslava Dvořáková
- 309_ **Dobrovolnictví v zahraničních knihovnách** | Radmila Malá

Rozhovor s Ing. Jiřím Mikou, ředitelem Středočeské vědecké knihovny v Kladně

- 312_ **Jsem pro spojení sil** | Petra Rašková

Události

- 316_ **Konference o technologiích pro osoby se specifickými potřebami** | Tereza Garamszegi
- 318_ **Restart Městské knihovny v Novém Jičíně po požáru** | Marie Šedá

Jak na to

- 322_ **Jak psát projekt do VISK 3** | Zuzana Švastová

Neušlo nám

- 324_ **Zabezpečte webové stránky své knihovny**

Reklama v knihovnách

- Konference IFLA ve Vratislavi | Jaroslav Císař

Dětské čtenářství

- 325_ **V Jičíně kamarádíme s dětmi i teenagery** | Jana Benešová
- 326_ **Děsivá záležitost, nebo dobrý pomocník?** | Pavlína Lišovská
- 328_ **Využití nových technologií** Chvilí se zdržím – vítězný knihovnický klip Knihovny Jiřího Mahena | Edita Vališová, Eva Vojtíšková

- 331_ **Vydávání knih v ČR** Bilance vydávání knih v ČR v roce 2016 (3. část) | Jaroslav Císař

- 334_ **Komiksově procházky Smolíkové a Procházky 1** Nedorozumění s komiksem | Klára Smolíková a Jiří W. Procházka

- 337_ **Psalo se jinde** | Renáta Salátová

- 338_ **Literární výročí Říjen** | Milan Valden

- 339_ **Ze světa** | Roman Giebisch

- 340_ **Novinky knihovnické literatury** | Monika Hrušková

CONTENTS

Topic – Volunteering at libraries

- 303_ Volunteering at Czech libraries | Radmila Malá
- 307_ Průhonice Library – a library with a bit of a difference | Jaroslava Dvořáková

- 309_ Volunteering at libraries abroad | Radmila Malá
- Interview with Jiří Mika, Director of the Central Bohemian Research Library in Kladno

- 312_ I'm all in favour of joining forces | Petra Rašková

Events

- 316_ Conference on technologies for people with special needs | Tereza Garamszegi

- 318_ Nový Jičín Municipal Library restart after the fire | Marie Šedá

- 322_ How to prepare a project for VISK 3 | Zuzana Švastová

- 324_ It did not escape us

Children's reading

- 325_ Making friends with children and teenagers in Jičín | Jana Benešová

- 326_ An awful affair or a good help? | Pavlína Lišovská

Making use of new technologies

- 328_ I'll be a while – the winning library clip from the Jiří Mahen Library | Edita Vališová, Eva Vojtíšková

Publishing books in the Czech Republic

- 331_ Balancing the books published in the Czech Republic in 2016 (Part Three) | Jaroslav Císař

- 334_ Smolíková's and Procházka's strolls among comics 1

- 334_ Misunderstanding comics | Klára Smolíková and Jiří W. Procházka

- 337_ Written elsewhere | Renáta Salátová

- 338_ Literary anniversaries October | Milan Valden

- 339_ From around the world | Roman Giebisch

- 340_ Latest library literature | Monika Hrušková

INHALT

Thema – Freiwilligendienst in Bibliotheken

- 303_ Freiwilligendienst in tschechischen Bibliotheken | Radmila Malá
- 307_ Die Bibliothek in Průhonice – eine etwas andere Bibliothek | Jaroslava Dvořáková

- 309_ Freiwilligendienst in ausländischen Bibliotheken | Radmila Malá
- Interview with Jiří Mika, Director of the Central Bohemian Research Library in Kladno

- 312_ Ich bin mit Kraftverbandung einverstanden | Petra Rašková

Ereignisse

- 316_ Die Konferenz über die Technologie für Leute mit Sonderbedürfnissen | Tereza Garamszegi

- 318_ Der Neustart der Bibliothek in Nový Jičín nach einem Feuer | Marie Šedá

Wie darauf

- 322_ Wie soll man ein Projekt für VISK 3 schreiben | Zuzana Švastová

Was ist uns nicht entgangen

Kinderleserschaft

- 325_ In Jičín sind wir Freunde mit Kindern und Teenager | Jana Benešová

- 326_ Eine entsetzliche Angelegenheit oder ein guter Helfer? | Pavlína Lišovská

Technologienutzung

- 328_ Ich bleibe noch eine Weile – der Siegesclip aus der Jiří Mahen Bibliothek | Edita Vališová, Eva Vojtíšková

Buchverlagswesen in der Tschechischen Republik

- 331_ Die Buchverlagswesenbilanz in der Tschechischen Republik im Jahr 2016 (3. Teil) | Jaroslav Císař

Smolíková's and Procházka's Comicspaziergänge 1

- 334_ Missverständnis mit dem Comic | Klára Smolíková and Jiří W. Procházka

- 337_ Man schrieb woanders | Renáta Salátová

- 338_ Literarische Jahrestage Oktober | Milan Valden

- 339_ Aus der Welt | Roman Giebisch

- 340_ Neuerscheinungen der Bibliothekarischen Literatur | Monika Hrušková

OD REDAKČNÍHO STOLU

Vážené čtenářky, vážení čtenáři, hlavním tématem zářijového čísla Čtenáře je dobrovolnictví – a to u nás i v zahraničí. Domnívám se, že dobrovolníci se často v knihovnách stávají nejen ti podchycení legislativou, ale všichni, kteří neodejdou domů s úderem konce pracovní doby, když před chystanou besedou není vše ještě připraveno, nevyženo čtenáře, váhá-li s výběrem knihy i po „zavíračce“, zachraňují fond po živelné katastrofě, rekonstruují knihovnu nebo otvírají novou... Nedávno jsem se účastnila diskuse o tom, co dobrovolníci jeho počinání přináší. Shodli jsme se na tom, že motivy mohou být různorodé, ale že tato služba vlastní život zkvalitňuje a obohacuje. Zároveň vidím potřebnost rámce pro tuto službu – nejen pro stanovení jejích hranic a pravidel, ale také jako prevenci před vyhořením a ztrátou motivace.

Dále se můžete těšit například na rozhovor s Jiřím Mikou, ředitelem Středočeské vědecké knihovny v Kladně, která slaví 120. výročí svého vzniku a díky které má tento časopis možnost stále vycházet, na informaci o konferenci INSCO věnované technologiím pro uživatele se specifickými potřebami, na zprávy z jičínských měst (v případě toho Nového se dozvíte, jak zvládli nelehkou situaci po požáru, z rumcajsovského regionu poradí, jak na děti a teenagery) nebo na nový seriál o komiksech. Září je také vhodný čas myslet na zpracování žádostí o dotaci v rámci programu VISK, článek Zuzany Švastové konkrétně hovoří o tom, jak na „trojku“. Popřemýšlejte, jestli je pro vás Databanka knihovnických vzdělávacích programů v souladu s názvem dalšího příspěvku spíše děsivá záležitost, nebo vám slouží a pomáhá a stálo by za to do ní přispět a podělit se o výsledek své práce, tak jako se s námi o zkušenosti i radost z mezinárodního ocenění podělili tvůrci videa z Knihovny Jiřího Mahena v Brně.

Dobrá vůle, ochota, překonávání překážek, spolupráce, různorodost – to jsou slova, která mě napadla při psaní úvodníku. Různorodost život obohacuje, může být ovšem i ošidná. Například při automatických opravách textu se vám může stát, že vznikne z Kocandy Klecanda (a to se redakci v letním dvojčísle na s. 290 stalo). A omluva je namístě, nejen když jde zrovna o nastupujícího generálního ředitele Národní knihovny – takže ji na závěr úvodníku předkládáme.

Pestrost a různorodost pro chvíle, kdy se to hodí, vám za redakci přeje

PAVLA VLKOVÁ

čtenář MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

9 | 2017 | ročník 69

Středočeský kraj

Vydává:

Středočeská vědecká knihovna v Kladně, příspěvková organizace Středočeského kraje, ul. Generála Klapálka 1641, 272 01 Kladno

Evid. č. časopisu MK ČR E 485
ISSN 0011-2321 (Print) ISSN 1805-4064 (Online)
Šéfredaktor: PhDr. Jaroslav Císař
Redaktorka: PhDr. Pavla Vlková
Grafická úprava a sazba: Kateřina Bobková
Ilustrace na obálce: Lukáš Fibrich

Sídlo redakce (příjem inzerce a objednávky na předplatné):

Středočeská vědecká knihovna v Kladně, příspěvková organizace, Gen. Klapálka 1641, 272 01 Kladno

Tel.: 312 813 154 (Jaroslav Císař)
Tel.: 312 813 138 (Pavla Vlková)
e-mail: ctenar@svkkl.cz; ctenar.vlkova@svkkl.cz; redakcectenare@centrum.cz

Redakční rada: Ing. Jiří Mika (předseda),
Mgr. Svatomíra Fojtová, Milošlav Linc,
Mgr. Petra Miturová, PhDr. Vít Richter,
PhDr. Klára Rösslerová, Ph.D., PhDr. Renáta Salátová,
PhDr. Vladimíra Švorcová

Tisk: SERIFA, spol. s r. o., Jinonická 80, 150 00 Praha 5

Distribuce:

Rozesílání časopisu zajišťuje A.L.L. production, s. r. o.,
Ve Žlíbku 1800/77, Hala 7A, 193 00 Praha 9 –
Horní Počernice, tel.: 234 092 811 (sekretariát),
e-mail: info@predplatne.cz

Rozšiřují též společnosti holdingu PNS a. s. –
drobný prodej; MONITOR CZ, s. r. o.;
SUWECO CZ s. r. o.

Podávání novinových zásilek povoleno
Ředitelstvím poštovní přepravy Praha čj. 1371/1994
ze dne 20. 6. 1994

Podávání novinových zásilek bylo povoleno
Českou poštou s. p. OZSeč Ústí nad Labem
dne 21. 1. 1998. j. zn. P-327/98

Cena jednoho čísla 40 Kč, roční předplatné 460 Kč
(dvojčíslo 60 Kč)

Předplatné pro Slovensko: Heršlová Dana,
L. K. Permanent spol. s r. o., pošt. schránka 4,
834 14 Bratislava 34, tel.: 00421-02 49 111 203,
fax: 00421-02 49 111 209,
e-mail: herslova@lkpermanent.sk
Cena jednoho čísla 1,99 €, roční předplatné 22,56 €
(dvojčíslo 2,66 €)

Časopis vychází s podporou dotace z programu MK ČR
Knihovna 21. století. Vydavatel si vyhrazuje právo
zveřejnit publikované materiály i na internetu.

Číslo odevzdáno k tisku 11. 9. 2017.
Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

Téma

Dobrovolnictví v knihovnách

Dobrovolnictví v českých knihovnách

Knihovny jako kulturní instituce zajišťují rovný přístup k informacím a poskytovaným službám všem uživatelům. Díky svému poslání a realizovaným aktivitám mají vhodné podmínky pro zapojení dobrovolníků. Zapojovat dobrovolníky do různých aktivit knihoven se podle Zuzany Ježkové ale knihovny teprve učí: „Knihovníci jsou však tvořiví a učí se rychle, proto si myslím, že v dohledné době vzniknou další zajímavé projekty knihoven, ve kterých budou mít dobrovolníci své nezastupitelné místo.“

- Dobrovolnictví se v českých knihovnách začíná rozvíjet jen velmi pozvolna. Profesionální knihovny dosud potenciálně dobrovolné pomoci využívají spíše výjimečně.
- Dobrovolnictví se může realizovat jako závazkový vztah, který upravuje občanský zákoník, nebo vztah upravený zákonem o dobrovolnické službě. Z tohoto hlediska lze stanovit dva základní modely: Dobrovolnická činnost a Dobrovolnická služba.

Francesca Donzelli z Milána během prezentace italské kuchyně; asistuje Pavlína Cipriánová
Foto: archiv SVK v Ústí nad Labem

Knihovny svoji činnost mimo jiné zaměřují na podporu komunitních aktivit, podporují sociální integraci na místní úrovni a zvyšují pocit sounáležitosti s obcí. Disponují příjemným prostorem pro realizaci volnočasových aktivit, kulturních zážitků a podílejí se na podpoře komunitních aktivit a sociální a mezigenerační integraci. Cílem současného knihovnictví je budování komunitních knihoven, které poskytují aktivity zaměřené na zapojení místních obyvatel a vedoucí k aktivní účasti na dění v obci nebo městu. Pro zapojení dobrovolníků do práce knihoven může být oporou *Metodické doporučení pro dobrovolnictví v kultuře* vydané Ministerstvem kultury v roce 2012. Dobrovolnictví je také od roku 2014 podporováno dotačním programem MK ČR *Knihovna 21. století*, kde se upřednostňují projekty s účelným zapojením dobrovolníků. Bohužel, podaných projektů, které zahrnovaly dobrovolníky, zatím nebylo mnoho.

KNIHOVNY A DOBROVOLNICTVÍ

Dobrovolnictví se v českých knihovnách začíná rozvíjet jen velmi pozvolna. Profesionální knihovny dosud potenciálně dobrovolné pomoci využívají spíše výjimečně. Koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2011–2015 včetně internetizace knihoven – Knihovny pro Evropu 2020 – přímo vyzývá: „Intenzivněji využívat dobrovolníky v činnosti knihoven a systém veřejně prospěšných prací.“ Snahou je dosažení stanoveného cíle: „Knihovny využívají dobrovolníky jak pro rozvoj svých vlastních aktivit, tak jako jednu z forem začleňování specifických skupin návštěvníků knihoven, například seniorů.“ Využívání pomoci dobrovolníků je taktéž jedním z cílů Koncepce rozvoje

knihoven na léta 2017–2020: *konceptně a metodicky podporovat dobrovolnictví v kultuře*² (pozn. red.: dále viz příspěvek V. Richtera ve Čtenáři č. 1, 2017, s. 3–6).

LEGISLATIVNÍ ÚPRAVA DOBROVOLNICTVÍ V KNIHOVNÁCH

Oblast realizovaného dobrovolnictví v knihovnách není řešena na úrovni pracovněprávního vztahu, ale jako občanskoprávní vztah. Knihovny musí postupovat podle obecnějších právních předpisů. Dobrovolnictví se může realizovat jako závazkový vztah, který upravuje občanský zákoník, nebo vztah upravený zákonem o dobrovolnické službě. Z tohoto hlediska lze stanovit dva základní modely: Dobrovolnická činnost a Dobrovolnická služba.

Dobrovolnická činnost

Jedná-li se o dobrovolnickou činnost, tedy v případě, kdy se dobrovolníci obracejí přímo na knihovnu, probíhá realizace smluvního vztahu mezi knihovnou a dobrovolníkem. Postupuje se podle občanského zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb.). S dobrovolníky je možno uzavřít písemnou příkazní smlouvu podle § 2430 a násl. občanského zákoníku, případně smlouvu nepojmenovanou ve smyslu ustanovení § 1746 a násl. občanského zákoníku, čímž lze vymezit práva a povinnosti smluvních stran, otázky odpovědnosti za porušení povinností a další. Není nezákonné, když je smlouva uzavřena jen v ústní formě.

Pro knihovny je tento vztah výhodný zejména možnostmi upravit vztahy podle potřeb knihovny, nebo dobrovolníka. Knihovna musí dobrovolníkům zajistit proškolení o bezpečnosti práce a seznámit je s pravidly požární ochrany. Jestliže dojde k pracovnímu úrazu, knihovna nese zodpovědnost obdobně jako v případě pracovního úrazu zaměstnance. Knihovny by těmto rizikům měly předcházet uzavřením vhodné pojistné smlouvy, která pokrývá rizika škody na zdraví nebo na majetku.

Smlouvu o dobrovolnické činnosti nelze uzavřít se zaměstnancem knihovny. „*Takovýto postup by byl nutně posouzen jako obcházení pracovněprávních předpisů a zřizovatel, resp. provozovatel knihovny by se vystavoval velmi přísným sankcím v oblasti práva zaměstnanosti.*“³

Dobrovolnická služba

Dobrovolnickou službou se rozumí, jsou-li dobrovolníci přijímáni knihovnou prostřednictvím dobrovolnického centra (dále jen DC). Knihovna je tak v roli přijímací instituce a DC plní funkci vysílající organizace. V tomto případě uzavírá zřizovatel knihovny písemnou smlouvu s DC. Disponuje-li DC platnou akreditací udělenou MV ČR k přijímání dobrovolníků pro účely knihovny, je knihovna povinna realizovat dobrovolnictví v mezích zákona č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě. Okruh možných činností v rámci dobrovolnické služby v knihovně je relativně úzký. Dobrovolníci mohou být využíváni například pro předčítání, tlumočení, pomoc s realizací čtenářských výzkumů, při organizačním zajištění akcí nebo při realizaci volnočasových aktivit pro děti či seniory.

Tento model je pro knihovny výhodný zejména v tom, že nejsou zatěžovány další administrativou spojenou s dobrovolnictvím. DC poskytují dobrovolníkům potřebná školení. Současně DC zajišťují jejich pojištění, kryjící odpovědnost pro případ vzniklé škody na zdraví nebo na majetku. Dobrovolník je zodpovědný pouze za škodu způsobenou úmyslně.

PRÍNOSY DOBROVOLNICTVÍ PRO KNIHOVNY

Přínos práce dobrovolníků pro knihovny podle Zuzany Ježkové lze sledovat ve čtyřech rovinách:

- pomocné ruce při aktivitách realizovaných knihovnou;
- přítomnost dobrovolníků působí jako indikátor kvality vnitřního prostředí knihovny;
- dobrovolníci působí jako PR knihovny;
- dobrovolníci přispívají k lepšímu zakotvení knihovny v komunitě.⁴

Dobrovolníci se mohou podílet na činnostech, které knihovníci z kapacitních důvodů nemohou zvládat v běžném provozu. Pomáhají rozšiřovat portfolio nabízených a poskytovaných služeb. Přinášejí nové dovednosti, ale i nový pohled na řešení problémů. Svým pohledem zvětší napomáhají k neustálému zlepšování nabízených služeb a současně zabraňují případné nežádoucí stereotypizaci. Spokojený dobrovolník je vhodným neformálním propagátorem knihovnou nabízených služeb.

BARIÉRY DOBROVOLNICTVÍ V KNIHOVNÁCH

Případné bariéry, které mohou nežádoucím způsobem ovlivnit spolupráci knihovny s dobrovolníky (z pohledu knihoven i knihovníků), zazněly na konferenci o dobrovolnictví v knihovnách, pořádané MZK v Brně v roce 2012:

- strach knihovníků;
 - obava ze ztráty zaměstnání, nahrazení pracovního místa dobrovolníkem
 - obava z kritiky své práce
 - obava ze změny
 - obava z navýšení práce
- nedostatek informací o dobrovolnictví a o možnosti uplatnění dobrovolníků v knihovnách;
- snaha o přílišnou organizovanost;
- neschopnost opouštět zažitou, zaběhlou praxi;
- nesprávná komunikace;
 - v pracovním kolektivu
 - směrem k dobrovolníkovi
- administrativní překážky, kdy je pro knihovníky smlouvou zajištěná spolupráce příliš svazující a bez smlouvy je vysoké riziko krytí škody;
- riziko bezpečnosti práce;
- riziko nevhodného dobrovolníka;
- riziko poškození dobrého jména knihovny;
- riziko škody;
 - knihovně
 - dobrovolníkovi.⁵

Většina obav pramení z nedostatečné informovanosti knihovníků a lze je eliminovat. Knihovníci musí mít dostatečné informace a být seznámeni s problematikou dobrovolnictví v celé její šíři. Na tomto místě je nutné zdůraznit, že nejzávažnějším rizikem, které může negativně ovlivnit pohled knihovníků na dobrovolnictví, je počáteční nepřipravenost knihoven. V přípravné fázi je třeba navrhnout vhodné oblasti a aktivity uplatnění dobrovolníků, se záměrem seznámit všechny zaměstnance a ujasnit si požadavky a kritéria na výběr vhodných dobrovolníků.⁴ Stejně jako v ostatních oborech je třeba mít správně nastavený management dobrovolnického programu.

PŘÍKLAD DOBRÉ PRAXE

Jako příklad dobré tuzemské praxe lze zmínit Knihovnu Průhonice, která je v ČR zcela ojedinělá (viz příspěvek na s. 307–308). Jedná se o knihovnu, která není financována z veřejného rozpočtu obce nebo města, její chod je zajišťován převážně dobrovolníky. Knihovna má jediného zaměstnance – se zdravotním hendikepem. Pro mnoho knihoven může být seznámení s aktivitami, které knihovna poskytuje pouze s pomocí dobrovolníků, dobrou inspirací.

ZÁVĚR

Rozvoj zapojení dobrovolníků v knihovnách lze podpořit zejména poskytnutím dostatečných informací knihovníkům. V rámci naplňování

*Středoškolský bazar učebnic před budovou
Studijní a vědecké knihovny v Hradci Králové*
Foto: archiv SVK v Hradci Králové

Elvira Abellán ze Španělska (v první řadě vlevo) a Shushanik Zargaryan z Arménie (v první řadě vpravo) se zapojily do projektu Happening pro školy; mezi nimi Zuzana Pařízková, koordinátorka projektu, a dále kolektiv zaměstnanců SVK v Ústí nad Labem

Foto: archiv SVK v Ústí nad Labem

Koncepce rozvoje knihoven na léta 2017–2020, jejímž cílem je rozšíření dobrovolnictví do všech knihoven, mají zejména krajské knihovny a knihovny pověřené regionálními funkcemi silnou pozici, kdy mohou v rámci vzdělávacích seminářů nabídnout knihovníkům dostatek informací o možnostech realizace dobrovolnického programu, managementu dobrovolnictví, platné legislativě a představit možné aktivity k využití dobrovolníků. Mohou tak motivovat knihovníky k postupnému rozšíření zapojování dobrovolníků.

Pokud se naučí knihovny zapojovat dobrovolníky ve svých knihovnách efektivně, prospěje to nejen knihovnám a dobrovolníkům, kteří mají zájem nabídnout svoji pomoc právě v knihovnách, ale hlavně a především celé společnosti.

RADMILA MALÁ | 347398@mail.muni.cz

Použitá zdroje

- 1 JEŽKOVÁ, Zuzana. Dobrovolnictví je důležitým pojítkem mezi knihovnou a komunitou. *Knihovnický zpravodaj Vysočina* [online]. 2014, č. 3 [cit. 2017-08-25]. Havlíčkův Brod: Krajská knihovna Vysočiny, ©2001-2005. ISSN 1213-8231. Dostupné z: <http://kvz2.kkvyvociny.cz/archiv.aspx?idr=14&idci=42>.
- 2 Koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2011–2015 včetně internetizace knihoven: Koncepce pro Evropu 2020. *Národní knihovna České republiky: koncepce, strategie, deklarace* [online]. Praha: Knihovnický institut NK ČR, 21. 1. 2015, str. 33. [cit. 2016-08-03]. Dostupné z: <http://ipk.nkp.cz/search?SearchableText=koncepce>.
- 3 BIŇOVEC, Adam. Právní poradna: knihovny a dobrovolnictví. *Čtenář: měsíčník pro knihovny* [online]. 2014, roč. 66, č. 5 [cit. 2017-03-06]. ISSN 1805-4064. Dostupné z: <<http://ctenar.svkk1.cz/clanky/2014-roc-66/5-2014/pravni-poradna-knihovny-a-dobrovolnictvi-126-1704.htm>>.
- 4 *Metodické doporučení Ministerstva kultury pro dobrovolnictví v kultuře a umění*. II. aktualizované vydání. Praha: NIPOS, 2015, s. 27–32. ISBN 978-80-7068-292-0.
- 5 JEŽKOVÁ, Zuzana. *Dobrovolnictví v knihovnách: dobrovolníci ve veřejných knihovnách*. Brno: Moravská zemská knihovna, 2012. Dostupné také z: https://www.mzk.cz/sites/mzk.cz/files/dobrovolnici_v_knihovnach_jezkova.pdf.
- 6 Základní pojmy a legislativní ošetření dobrovolnictví po 1. 1. 2014: kdo je a kdo není dobrovolníkem knihovny. *Národní knihovna České republiky: informace pro knihovny* [online]. Praha: Knihovnický institut NK ČR, 2015 [cit. 2017-03-03]. Dostupné z: http://ipk.nkp.cz/odborne-cinnosti/dobrovolnici-v-knihovnach/dobrovolnici_zakl.htm.

Knihovna Průhonice – tak trochu jiná knihovna

Knihovny jako instituce už dnes nejsou pouhé „ochranitelky“ knih, ale slouží jako místo pro setkávání lidí, u nichž je viditelná orientace na člověka a jeho potřeby. V době rozvoje komunikačních technologií jsou knihovny prostorem přímého lidského kontaktu, který online prostor nemůže nikdy nahradit. Ve 21. století jsou součástí veřejného prostoru a kolem nich se soustřeďují životy lidí.

Co když jsou však místa, kde občané svoji knihovnu nemají? A co se stane, když si sami občané knihovnu ve své obci založí? V obci Průhonice nedaleko Prahy fungovala veřejná knihovna do roku 1989, ale po „sametové revoluci“ byla zrušena a následně již nebyla nikdy obnovena. Vedení obce nejevilo o zřízení veřejné knihovny zájem, a tak si občané Průhonic založili knihovnu sami.

SPOLEK ČTE! – ZAKLADATEL KNIHOVNY

Knihovní zákon (zákon č. 257/2001 Sb. ze dne 29. června 2001, o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb) v České republice umožňuje zřizovat knihovny i jiným subjektem než státem, krajem nebo obcí, a tak mohou vznikat i další knihovny. V případě obce Průhonice je knihovna založená a financovaná právnickou osobou – spolkem ČTE!. Knihovna Průhonice je evidovaná na Ministerstvu kultury ČR, je veřejnou knihovnou a řídí se knihovním zákonem. Byla slavnostně otevřena 30. května 2011.

Návrh na založení knihovny vznikl na základě myšlenky existence veřejného, nekomerčního prostoru pro vzájemné setkávání lidí v obci. Cílem Knihovny Průhonice bylo vytvořit funkční veřejný prostor, který by zajišťoval rozvoj kultury a vzdělávání.

Na svém začátku byla knihovna vybavena především svépomocí spolku, z darů a financí od občanů obce Průhonice. Na webových stránkách knihovna pravidelně aktualizuje seznam darů a poskytnutých finančních prostředků na svůj provoz. Každý rok žádá vedoucí knihovny Vítězslav Praks o dotace na její provoz. Primárně knihovna hospodaří s dary a s příjmy z vlastní činnosti – to jsou poplatky za registraci a zpoplatněné služby (tisk, kopírování). Přesto finance nestačí a provoz se financuje především ze soukromých zdrojů vedoucího.

Kompletní provoz knihovny zajišťuje jeden zaměstnanec a několik dobrovolníků. Kromě dlouhodobých – pravidelně docházejících – dobrovolníků má knihovna i tzv. občasná dobrovolníky, kteří zajišťují některé kulturní a vzdělávací akce (šachové turnaje, doučování, filmový klub atd.). Dobrovolníci zařizují informační a knihovnické služby (katalogizace knihovního fondu, výpůjčky, tematické třídění knih atd.), údržbu knihovny, zajišťují její otevírací dobu a již zmiňované akce, které knihovna pořádá. Kultivace a spolupráce ve veřejném prostoru je výhrou pro obě strany. Existence takové knihovny znamená pro dobrovolníky možnost seberealizace, a navíc se mohou aktivně podílet na veřejném dění v okolí knihovny.

KDO JE JEDINÝ ZAMĚSTNANEC KNIHOVNY PRŮHONICE?

Od svého založení myslel vedoucí knihovny Vítězslav Praks na bezbariérový přístup. Kromě komfortního fyzického vstupu nabízí Knihovna Průhonice i pracovní pozice osobám se zdravotním

Momentka ze slavnostního otevření knihovny v květnu 2011 (vlevo), vedoucí a zakladatel knihovny Vítězslav Praks (vpravo stojící)

postižením, čímž taková osoba nezíská jen práci, ale zároveň i možnost společenské integrace s již zmíněnou aktivní účastí na veřejných akcích knihovny. V současné době je jediným zaměstnancem Jakub Zachata (osoba s Downovým syndromem). Vedoucí knihovny oslovil organizaci Duha, která pracuje s lidmi s Downovým syndromem. Organizace doporučila k práci v knihovně právě Jakuba, který je od roku 2014 jediným placeným knihovníkem v Knihovně Průhonice; pracuje tam jeden den v týdnu. Po neúspěšném podání grantu na mzdu pro něho, osobu s mentálním postižením, se mzda financovala ze soukromých zdrojů vedoucího knihovny. Další žádost o grant však již byla schválena, a knihovna tak získala 50 000 Kč. Díky grantu mohla knihovna také rozšířit své provozní služby.

V současné době má Knihovna Průhonice 329 zaregistrovaných čtenářů, kterými jsou především obyvatelé obce Průhonice a blízkého okolí. Čtenářům je k dispozici přibližně 10 000 svazků knih, které knihovna dostala převážně darem. Bohužel z důvodu malého počtu dobrovolníků se nestíhá knihovní fond dostatečně rychle zpracovávat. Vzhledem ke svému provozu si knihovna nemůže dovolit automatizovaný knihovní systém. Výpůjční služby tak fungují na systému papírového záznamu, kdy se do výpůjčního sešitu vypíše název vypůjčené knihy a jméno čtenáře. V současné době využívá knihovna aplikaci Zotero. V knihovně tuto aplikaci využívají pro sdílenou katalogizaci. Její pomocí stahují dobrovolníci knihovny bibliografické údaje, které pak zprostředkovávají čtenářům. Do budoucna knihovna zvažuje zavedení open source knihovního systému Koha.

Koncem března letošního roku se knihovna přestěhovala blíže ku Praze do nového prostor, které jí bezplatně nabídlo Studio Alta (multikulturální centrum a tvůrčí hub se zaměřením na současný tanec). I když knihovna změnila místo svého působení, vše ostatní zůstalo stejné. I nadále v knihovně pracuje knihovník Jakub Zachata a další dobrovolníci. Žádné služby knihovna neomezila a snaží se být veřejným prostorem pro všechny své uživatele a příznivce.

Podle slov zakladatele knihovny Vítězslava Praxe není smyslem malé lokální knihovny nahromadit velké množství knih, ale vytvořit funkční prostor, ve kterém se mohou odehrávat kulturní a vzdělávací akce. Knihovna Průhonice je nekomerčním prostorem, v němž se mohou setkávat lidé různého věku, majetkových poměrů i zájmů.

JAROSLAVA DVOŘÁKOVÁ | Jaroslava.Dvorakova@mzk.cz

Do čísla přispěli

Mgr. Jana Benešová – Knihovna Václava Čtvrtka v Jičíně ■ PhDr. Jaroslav Císař – Středočeská vědecká knihovna v Kladně ■ Mgr. Jaroslava Dvořáková – Moravská zemská knihovna v Brně ■ Bc. Tereza Garamszegi – Středočeská vědecká knihovna v Kladně ■ Mgr. Pavlína Lišovská – Knihovna Jiřího Mahena v Brně ■ Mgr. Radmila Malá – Knihovna Okříšky ■ Jiří Walker Procházka – spisovatel, scenárista ■ Mgr. Petra Rašková – Středočeská vědecká knihovna v Kladně ■ Mgr. Klára Smolíková – spisovatelka, scenáristka a lektorka ■ PhDr. Marie Šedá – Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě ■ Mgr. Zuzana Švastová – Ministerstvo kultury ■ Mgr. Edita Vališová – Knihovna Jiřího Mahena v Brně ■ Mgr. Eva Vojtíšková – Knihovna Jiřího Mahena v Brně

Dobrovolnictví v zahraničních knihovnách

V českých knihovnách je „dobrovolnictví“ poměrně mladým tématem. Pro inspiraci, jak potenciálu dobrovolníků využít, je vhodné hledat informace v zahraničí, zejména v knihovnách západní kultury, kde mají s dobrovolnictvím mnohaleté zkušenosti, kde má již svoji neodmyslitelnou tradici. Příspěvek přináší příklady z praxe knihoven ve Francii, Německu a ve Velké Británii.

→ Zejména je třeba dodržovat zásadu, že dobrovolnictví má být využíváno pro nadstavbové služby knihovny, nikoli z úsporných důvodů zajišťovat provoz a služby knihovny využíváním dobrovolníků na úkor placených knihovníků.

Ačkoli je dobrovolnictví v knihovnictví – stejně jako v jiných odvětvích – velmi pozitivní a přínosné, je třeba jej využívat v souladu se zákonem o dobrovolnické službě. Zejména je třeba dodržovat zásadu, že dobrovolnictví má být využíváno pro nadstavbové služby knihovny, nikoli z úsporných důvodů zajišťovat provoz a služby knihovny využíváním dobrovolníků na úkor placených knihovníků. Varovné signály, kdy se snižujícím rozpočtem dochází k úbytku zaměstnanců knihoven a rapidnímu nárůstu dobrovolníků, lze sledovat v knihovnách Velké Británie.

PŘÍKLADY DOBROVOLNICTVÍ V KNIHOVNÁCH VE FRANCII

O tom, že dobrovolnictví je rozšířeným jevem ve francouzských knihovnách, svědčí příklad knihovny v Calvadosu – Bibliothèque du Calvados. Sítí resortní knihovny v Calvadosu sdružuje 139 knihoven, v nichž je zapojeno více než 800 dobrovolníků, tj. 84 % z celkového počtu zaměstnanců, kteří zajišťují provoz knihoven! I zde se objevují polemiky, zda dobrovolníci nenahrazují práci placených zaměstnanců. Informace zpřístupněné na webu tento pohled vyvracejí tím, že v posledních pěti letech se počet zaměstnanců zvýšil o 24 %. Téměř tři čtvrtiny zaměstnanců spolupracují s týmem dobrovolníků. Knihovna nepřijímá dobrovolníky proto, aby zmírnili dopad nedostatečného personálního zajištění, ale proto, aby vhodně doplnili tým pracovníků knihovny.¹

Dobrovolníci jsou v knihovnách využíváni k rozmanitým činnostem. Pomáhají při organizaci různých akcí, jsou vhodnými pomocníky pro zajištění rozšiřující se nabídky doplňkových služeb a programů. Dobrovolnictví nepřináší knihovně jen pomocné ruce, ale přínos spočívá zejména v tom, že dobrovolníci se podělí o své nápady a zkušenosti. Hlavní myšlenkou je sdílení dovedností. Dobrý tým zaměstnanců a dobrovolníků dokáže rozvíjet schopnosti vzájemně.

PŘÍKLADY DOBROVOLNICTVÍ V KNIHOVNÁCH V NĚMECKU

V DBS-Deutsche Bibliotheksstatistik v roce 2014 evidovali celkem 8007 knihoven, z toho 7757 veřejných, 250 akademických. Vedle nich existuje velké množství soukromých a veřejně financovaných odborných knihoven, které jsou přístupné veřejnosti. Protože v Německu je účast knihoven ve statistickém šetření dobrovolná (není tedy zákonná povinnost knihoven odevzdávat ke zpracování statistické údaje), jejich celkový počet v zemi se odhaduje na cca 14 300.²

Dobrovolnictví je v německých knihovnách velmi rozšířeno. Díky dobrovolníkům mohou poskytovat rozmanité služby zejména se zaměřením na speciální cílové skupiny a migranty. Využívají např. při realizaci tzv. jazykové kavárny, při vedení jazykových kurzů nebo při organizaci zájezdů pro nezletilé bez doprovodu nebo pro migranty. Jako příklad lze uvést veřejné knihovny v Hamburku, které díky pomoci dobrovolníků realizují kampaň s názvem *Dialog v němčině*. Do této kampaně je zapojeno více než 200 dobrovolníků, kteří nabízejí ve 33 hamburských knihovnách výuku němčiny pro migranty.^{3,4}

Ve Frankfurtu nad Mohanem je zapojení dobrovolníků velmi rozšířeno ve školních knihovnách. Knihovnický školský svaz zajišťuje vše potřebné pro 68 knihoven a 160 škol pouze se 14 stálými zaměstnanci. Pomoc dobrovolníků je zde opravdu vítaná, protože personální zajištění je limitováno, stejně jako výše finančních prostředků.⁵

Svaz německých knihovníků (DVB) odmítal téměř do roku 1999 možnost spolupráce knihoven s dobrovolníky. Následně došlo k náhlému obratu, kdy DVB prezentoval v publikaci *Dobrovolníci – žádná/nějaká šance pro knihovny?* změnu svého postoje. Brožura nabízí rady a popisy možností pro využití dobrovolníků, poskytuje vzorovou ukázkou pracovních smluv a snaží se snížit obavy stálých zaměstnanců, že přicházející dobrovolníci nahradí placené zaměstnance.⁶

Příklad dobře fungující spolupráce s dobrovolníky je možné demonstrovat díky církevní knihovně Georgsmarienhütte. Tato knihovna má pouze čtyři stálé zaměstnance, kteří spolupracují s téměř 130 dobrovolníky. Dobrovolnictví v této církevní knihovně funguje už od otevření první knihovny v roce 1885.⁷

■ PŘÍKLADY DOBROVOLNICTVÍ V KNIHOVNÁCH VELKÉ BRITÁNIE

Pomoc dobrovolníků je v anglických knihovnách obecně chápána jako dobrá věc, která má velký potenciál ke zvyšování základního servisu a podpory zapojených komunit. Vedle přínosu se v současné době nabízí i řada problematických otázek – zejména obavy týkající se možnosti nahrazování stálých zaměstnanců dobrovolníky, čímž by mohlo dojít ke snížení kvality poskytovaných služeb. Programové prohlášení CILIP* upozorňuje, že ačkoli dobrovolnictví je vnímáno jako činnost vysoce hodnotná, nemělo by docházet k tomu, aby profesionální zaměstnanci, kteří vykonávají odborné práce, byli nahrazováni dobrovolníky.⁸

Počet zapojených dobrovolníků v britských veřejných knihovnách rapidně vzrůstá. Varujícím signálem je, že s narůstajícím počtem dobrovolníků dochází v posledních letech k poklesu stálých zaměstnanců knihoven. Britské veřejné knihovny od roku 2010 procházejí těžkým obdobím trvalého snižování rozpočtů na svoji činnost. Stovkám malých knihoven hrozí uzavření, nebo přechod na zajištění jejich provozu dobrovolníky.⁹

The Chartered Institute of Public Finance and Accountancy (dále jen CIPFA) zveřejnil statistické údaje vybraných indikátorů knihoven ve Velké Británii. Tato zpráva potvrzuje trvalý pokles počtu britských knihoven. V letech 2013–2014 bylo evidováno 4145 knihoven. Pokles oproti období 2012–2013 představoval uzavření 49 knihoven. Ve srovnání s lety 2009–2010 se snížil počet knihoven o 337 (*pozn. red.:* tento nepříznivý trend pokračuje až do současnosti – viz nejnovější čísla v příspěvku V. Ondříčkové: *Mluvit řečí hodnot*, Čtenář, č. 6/2017, s. 234–235).

Se snižováním počtu knihoven současně dochází k výraznému úbytku stálých zaměstnanců. V období 2013–2014 uváděly knihovny 19 308 zaměstnanců oproti 20 302 zaměstnancům v letech 2012–2013. Porovná-li se data s roky 2009–2010, došlo ke snížení zaměstnanců o 22 %! Pokles zaměstnanců se kompenzuje zvýšením počtu dobrovolníků. V období 2009–2010 evidovali v britských knihovnách 17 550 dobrovolníků. V letech 2013–2014 se zvýšil jejich počet na 35 813, což znamená téměř 100% nárůst! K této problematice se vyjádřil generální ředitel

* CILIP (The Chartered Institute of Library and Information Professionals) je britské sdružení knihovníků a informačních profesionálů, kteří pracují v rozličných oblastech: v průmyslu, obchodu, vědě, technice, vzdělávání, školství, zdravotnictví, ve státních úřadech, v dobročinných organizacích, v národních a veřejných knihovnách.

CIPFA Rob Whiteman: „*Podmínky pro místní knihovny ve Velké Británii se rychle mění. Ačkoli místní orgány hledají nové způsoby, jak zajistit, aby i nadále knihovny působily jako důležitá součást místních komunit, statistiky ukazují, že existuje významný tlak na knihovnické služby ve všech oblastech Spojeného království.*“¹⁰

Z průzkumu realizovaného v roce 2012 Stevem Daviesem vyplývá, že 61 % anglických knihoven eviduje pokles počtu pracovních míst na plný úvazek. Více než polovina knihoven uvedla, že využívají pomoc dobrovolníků. V těchto knihovnách zaznamenali od roku 2010 jejich nárůst. Současně výzkum uvádí, že 34 % respondentů se domnívá, že zapojení dobrovolníků pomáhá odborným pracovníkům, zatímco 36 % respondentů vyjádřilo nesouhlas s tvrzením, že dobrovolníci jsou užiteční pro doplnění práce profesionálního zaměstnance. Celkem 82 % z celého vzorku souhlasilo s tvrzením, že dobrovolníci by neměli být využíváni jako náhrada placeného personálu, oproti tomu 45 % dotázaných uvádělo, že v současné době dochází k obsazování pozic zaměstnanců dobrovolníky.¹¹

Současně existuje obava z jisté komercializace knihoven. Se snižujícím se rozpočtem se hledají cesty pro zvýšení vlastních příjmů. Jednou z nejčastěji zmiňovanou možností může být provozování kavárny v knihovnách. Vzdůstá tlak na využívání outsourcingu některých služeb do jiných organizací. Zájem ze strany soukromého sektoru je však velmi omezený. Některé knihovny byly předány neziskovému sektoru. Panuje obava, že z tzv. komunitních knihoven vedených dobrovolníky se stanou samostatné organizace a dojde k narušení propojených knihovnických služeb. Veřejný protest proti uzavírání veřejných knihoven byl silný, ale často neúčinný.⁹

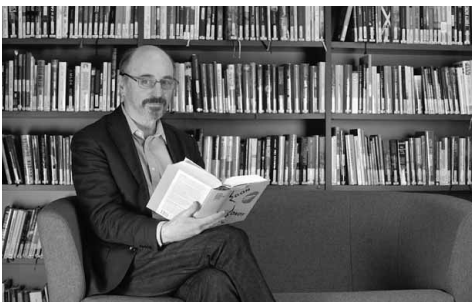
Otázka využívání dobrovolnické pomoci je velmi subjektivní. Dobrovolnictví přináší do knihoven nové perspektivy, energii a nadšení. Mělo by být vnímáno jako přirozená lidská angažovanost, která není hrozbou, ale příležitostí. Dobrovolníci by měli zastávat roli podpůrného personálu, jenž umožňuje odborným pracovníkům soustředit se na klíčové dovednosti a znalosti. Činnost dobrovolníků by měla napomáhat zlepšování poskytovaných služeb. Strategie CILIP podporuje zapojení dobrovolníků ve veřejných knihovnách, ale pouze jako doplněk, ne jako náhradu za stávající zaměstnance.⁸

RADMILA MALÁ | 347398@mail.muni.cz

Použité zdroje

- ¹ *Bibliothèque du Calvados. Le bénévolat en bibliothèque: Bénévoles et salariés: alliés ou adversaires?* [online]. Dostupné z: <http://bdp.calvados.fr/cms/accueilBDP/la-vie-des-bibliotheques/boite-a-outils/le-benevolat-en-bibliotheque/benevoles-et-salaries-allies-ou-adversaires>.
- ² *Bibliotheksportal: Bibliotheken in Deutschland* [online]. Berlin: Deutscher Bibliotheksverband, 2015 [cit. 2016-10-14]. Dostupné z: <http://www.bibliotheksportal.de/bibliotheken/bibliotheken-in-deutschland.html>.
- ³ *Ehrenamtliches Engagement. Bücherhallen Hamburg* [online]. Hamburg, 2016. [cit. 2016-10-14]. Dostupné z: <http://www.buecherhallen.de/go/id/jgl>.
- ⁴ *Hot Topic: Library services for refugees. Bibliotheksportal: Deutscher Bibliotheksverband knb – Kompetenznetzwerk für Bibliotheken* [online]. Berlin: Deutscher Bibliotheksverband, 2016 [cit. 2016-10-14]. Dostupné z: <http://www.bibliotheksportal.de/english/libraries-in-germany/hot-topics-library-services-for-refugees.htm>.
- ⁵ JORDAN-BONIN, Eva von. 2008. Ehrenamt – ja bitte! *BuB*, 2008, Jg. 60, Nr. 02, s. 138–140. ISSN 0340-0301.
- ⁶ UMLAUF, Konrad. 2008. Freiwillige als Chance für Bibliotheken. *BuB*, 2008, Jg. 60, Nr. 04, s. 275. ISSN 0340-0301.
- ⁷ LOHE, Anne. 2008. Ein enormes Potenzial an Ideen und Talenten. *BuB*, 2008, Jg. 60, Nr. 02, s. 131–133. ISSN 0340-0301.
- ⁸ CASSELDEN, B., A. J. PICKARD a J. MCLEOD. The challenges facing public libraries in the Big Society: The role of volunteers, and the issues that surround their use in England. *Journal of Librarianship and Information Science* [online]. 2015, 47(3), 187–203 [cit. 2016-08-16]. DOI: 10.1177/0961000613518820. ISSN 0961-0006. Dostupné z: <http://lis.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/0961000613518820>
- ⁹ ANSTICE, Ian. *Public Libraries in the Age of Austerity: The Gloves are off* [online]. London: Goldsmiths University of London, 2015 [cit. 2016-08-16]. Dostupné z: <http://www.perc.org.uk/perc/wp-content/uploads/2015/10/PERC-Paper-11-Public-Libraries-in-the-Age-of-Austerity-Ian-Anstice.pdf>.
- ¹⁰ *CIPFA library survey shows continuing decline in buildings, books and borrowers as cuts continue to bite. The Chartered Institute of Public Finance & Accountancy* [online]. London, 2014 [cit. 2016-08-16]. Dostupné z: <http://www.cipfa.org/about-cipfa/press-office/archived-press-releases/2014-press-releases/cipfa-library-survey>.
- ¹¹ DAVIES, Steve. *The public library service under attack: how cuts are putting individuals and communities at risk and damaging local businesses and economies* [online]. London: University of Cardiff, 2013, , 48 [cit. 2016-08-16]. Dostupné z: <https://www.unison.org.uk/content/uploads/2013/06/On-line-Catalogue215893.pdf>.

Jsem pro spojení sil

Středočeská vědecká knihovna v Kladně si letos v září připomíná 120. výročí svého vzniku. Původně spolkovou knihovnu převzalo město a od roku 2001 je příspěvkovou organizací Středočeského kraje. O jejím vývoji i plánech do budoucna hovoří Jiří Mika, který v knihovně působí již od roku 1997. V říjnu 2012 se stal jejím ředitelem.

- Z prvních statistik vyplývá, že knihovnu využívali nejvíc právě dělníci. Avšak představa, že Kladno bylo jen městem horníků a hutníků, není úplně přesná.
- Větší knihovny už často nevedou knihovníci, ale manažeři, kteří mají k dispozici nejen systémové knihovníky, ale také projektové manažery, administrátory, pracovníky vztahů k veřejnosti... Dělnička práce je určitě potřebná, jen si myslím, že člověka trochu ochuzuje.
- Přál bych si, aby se někdy v blízké budoucnosti našla cesta k jednání mezi městem Kladnem a Středočeským krajem o opětovném spojení městské a krajské knihovny.

Pane řediteli, pojďme si udělat výlet do minulosti. Představme si, že jsme se ocitli v roce 1897, kdy knihovna vznikla. Co stálo u jejího zrodu a v čem se čtenáři té doby lišili od těch dnešních?

Myslím, že to byla zvláštní a zajímavá doba. Představme si důlní věže kolem města i v něm, komíny hutí hned za městem, našťastí na zvětrné straně, takže ty největší dýmy šly po většinu roku přece jen pryč od města, svažitě ná-

městí, na kterém došlo ke zbourání gotického kostelíka a místo něj se začala zrovna v roce 1897 stavět velká novorománská bazilika... Kladno prudce měnilo svůj venkovský charakter na městský. Rozrůstalo se, bohužel, poněkud divoce a chaoticky, takže se promarnila šance dát mu nějaký urbanistický řád, a to se s ním táhne prakticky dodnes. Příliv obyvatel na konci 19. století probouzel společenský život, vznikaly spolky – od hudebních, divadelních přes tělocvičné, stavovské až třeba po různé spiritistické kroužky. A právě z kladenských spolků vzešel někdy v roce 1896 návrh na vytvoření lidové knihovny. První veřejnou knihovnu v Kladně nezřizovala obec, ale spolek s názvem Lidová knihovna na Kladně. Oficiálně vznikl v květnu 1897 a knihovnu se mu podařilo otevřít 5. září téhož roku v jedné místnosti zrovna nedávno dostavěné sokolovny. Čtenářů asi bylo dost, ale knih málo, takže si zpočátku mohl každý půjčit jen jednu knížku na týden.

Má literární kultura v Kladně své místo? Přeci jen to bývalo především město dělníků z Poldovky, a těm už asi moc energie na čtení nezbývalo...

Z prvních statistik vyplývá, že knihovnu využívali nejvíc právě dělníci. Avšak představa, že Kladno bylo jen městem horníků a hutníků, není úplně přesná. Rostoucí město potřebovalo k životu nejrůznější druhy řemesel a živností, lékaře, lé-

Foto: Tomáš Rys

Pohled do secesního interiéru knihovny

kárníky, učitele; hutě zaměstnávaly techniky, inženýry, chemiky... Ostatně, v roce 1925 se do Kladna přistěhoval patrně za obživou z jihočeského Protivína pekař František Kolář se čtyřmi dětmi a z jednoho z nich vyrostl jeden z našich největších básníků, Jiří Kolář. Není asi běžně známé, že Kolář strávil v Kladně dvacet let života, vyučil se zde truhlářem, působil v pěveckém a recitačním spolku Anticorro a napsal tu svou básnickou prvotinu *Křestný list*. I on patřil ke čtenářům zdejší, v té době už městské knihovny. Ale vraťme se ještě na přelom 19. a 20. století. Mám to období rád od chvíle, kdy jsme před deseti lety připravovali s literárním historikem Alešem Zachem knížku *Nakladatelské Kladno*, kterou pak vydala naše knihovna k 110. výročí svého vzniku. V ní se můžete dočíst, jak se v průmyslovém městě rozvíjely i tiskárny a nakladatelství. Jak třeba tiskař Jaroslav Šnajdr rozběhl na začátku 20. století poměrně náročný ediční program, který zahrnoval spisy indického básníka Rabíndranátha Thákura nebo filozoficky a nábožensky orientovanou řadu *Knihy východní*. Osobně jsem se pak do tohoto období ponořil ještě jednou při psaní knížky o kladenském sládkovi, svérázném spisovateli a hlavně vydavateli starých alchymických spisů Otakaru Zacharoví.¹

S kolegy připravujete knížku také k letošnímu 120. výročí Středočeské vědecké knihovny. Přiblížíte v ní tentokrát historii knihovny?

Jedná se o sborník, kterému jsme dali název *Středočeská vědecká knihovna trojím pohledem* (pozn. red.: viz obálka na s. 315). První část (Pohled čtenářský) obsahuje příspěvky návštěvníků knihovny, druhá (Pohled knihovnický) vzpomínky bývalých ředitelů a pracovníků a třetí bude opravdu Pohled historický. Z té první části mám trochu pocit, jako bychom si ji nechali napsat na objednávku, protože čtenáři se v ní svěřují, jak knihovna pro ně byla nebo je důležitá, ale nakonec, proč ne? Je vlastně docela fajn pracovat v instituci, která má pro lidi smysl a kterou – někdo třeba jen v době svých studií, někdo po celý život – potřebují.

Co se dá zdůraznit z té historické části? Můžete třeba zmínit, jak knihovna měnila své zřizovatele nebo místa sídla?

Po krátké epizodě spolkové knihovny se jí v roce 1901 ujalo přece jen město a vznikla Obecní knihovna královského horního města Kladna. Už předtím se přestěhovala do budovy Občanské záložny blízko náměstí, odkud přesídlila v roce 1928 do kladenského zámku. Za druhé světové

¹ MIKA, Jiří. *Mezi alembikem a spilkou: svět sládky a spisovatele Otakara Zachara*. Kladno: Halda, 2012. 205 s. ISBN 978-80-905223-0-5.

války k ní byly připojeny knihovny z několika okolních obcí, které byly v té době sloučeny s Kladnem, a tak to zůstalo i po válce. V 50. letech se z ní stala Okresní lidová knihovna, od roku 1963 ji zřizoval Středočeský krajský národní výbor a jmenovala se Krajská lidová a později Státní vědecká knihovna v Kladně. Po zrušení krajských národních výborů v roce 1990 se zřizovatelem krajských, respektive státních vědeckých knihoven stalo Ministerstvo kultury a k další změně došlo po vzniku krajů. V roce 2001 byla kladenská knihovna převedena pod Středočeský kraj jako Středočeská vědecká knihovna v Kladně. Tím to ale neskončilo, protože v té době byl také vydán knihovní zákon, který potvrdil možnost, aby se na financování činnosti krajské knihovny, pokud zahrnuje i městské funkce, podílela obec. Kraj toho chtěl využít, nedohodl se však s městem na částce, kterou by mělo na knihovnu přispívat, a místo toho vedení města i kraje rozhodla o rozdělení knihovny na dva samostatné subjekty. Od konce roku 2002 tak v Kladně existuje vedle krajské knihovny také Městská knihovna Kladno, která převzala původní městské pobočky krajské knihovny, včetně dětského oddělení a kladenského informačního centra.

To už jste zažíval osobně jako pracovník knihovny?

Ano, dělení nebylo úplně jednoduché, ale zvládli jsme to. Co se týče mého působení v knihovně, tak letos mám vlastně také malé výročí, protože jsem do ní nastoupil přesně před dvaceti lety, v dubnu 1997, na pozici... jak ji nazvat? Tehdy se ještě nepoužívalo výrazu „systémový knihovník“. Snad tedy programátor, který měl na starosti implementaci knihovního systému.

Jak toto dvacetileté období hodnotíte? Měl jste možnost popsat ho ve výročním sborníku?

Tu možnost jsem si tak trochu přisvojil, historickou část sborníku jsme připravili společně s kolegyní Vladkou Švorcovou a ona se ujala té pozapomenuté, starší epochy kladenské knihovny, kdežto já jsem si ponechal novodobější historii od začátku 90. let minulého století. Dodejme, že tuhle část publikace doplňuje ještě text kladenského historika Zdeňka Pospíšila o Okresním

domě, což je secesní budova z počátku 20. století, v níž má naše knihovna od roku 1954 své hlavní sídlo. Myslím, že za těch dvacet let strávených v kladenské knihovně jsem zažil hodně proměn, ale že to bylo období, které mělo určitou kontinuitu. Na jeho začátku přišly komerční knihovní systémy založené na relačních databázích. Nastoupil internet. Vznikalo virtuální prostředí, které se ale otevíralo uživatelům současně s tím přirozeným, s tradičním prostorem knihovny. Knihovníci se učili počítačovým dovednostem, připravovali projekty, psali žádosti o granty. To všechno vytrvalo až dosud. Nicméně mám pocit, a snad to není jen vlivem mého věku, že teď se to nějak více láme, mění z podstaty. Vedle komerčních systémů se začínají využívat open-sourcové. Na zpracování velkých objemů dat už nestačí jednoduše strukturované databáze. A tak je to i s procesy v knihovně. Větší knihovny už často nevedou knihovníci, ale manažeři, kteří mají k dispozici nejen systémové knihovnické, ale také projektové manažery, administrátory, pracovníky vztahů k veřejnosti... Dělbá práce je určitě potřebná, jen si myslím, že člověka trochu ochuzuje. I ve funkci ředitele knihovny je pro mne pořád příjemné, když si mohu sestavit nějakou jednoduchou bibliografii, zorganizovat kulturní akci nebo přetvořit nějaký nápad do konkrétní podoby projektového záměru. A naopak pro knihovnu je dobré, když se její vedení vyzná v odborné problematice.

Hovoříte o projektových záměrech, můžete tedy prozradit, co Středočeskou vědeckou knihovnu čeká v nejbližších letech?

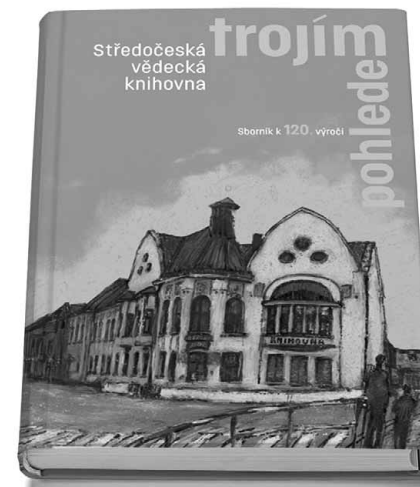
Byl bych rád, kdyby se podařilo realizovat projekt centrálního depozitáře, který by měl stát na pozemku v blízkosti knihovny. Na první pohled je to jen obyčejný sklad, tedy může se to zdát jako poměrně skromný cíl v době, kdy se v jiných krajích staví nové knihovny. Ale – jednak je to věc, která knihovně dlouhodobě chybí (knihovní fond je uložen na mnoha místech, často v pronajatých nebo nevyhovujících prostorách), jednak otevírá možnosti pro efektivnější zpřístupnění fondu a pro další rozvoj služeb poskytovaných v hlavní budově knihovny, v onom památkovém, secesním bývalém Okresním domě. Myslím si, že pokud se podaří vyřešit problémy se sklady, bude možné ještě víc využít potenciál tohoto

domu a poskytovat v něm moderní služby, aniž by bylo nutné stavět novou knihovnu.

Můžeme to brát jako vaše přání knihovně k jejím 120. narozeninám?

Ano. A možná bych přidal ještě jedno přání, a to jak knihovně, tak jejím čtenářům. Přál bych si, aby se někdy v blízké budoucnosti našla cesta k jednání mezi městem Kladnem a Středočeským krajem o opětovném spojení městské a krajské knihovny. Vzájemně si sice nekonkurují, spíš než o konkurenci se dá hovořit o spolupráci a vzájemném doplňování, přesto však, jak kdesi řekl jakýsi kanadský hokejista – a jsme přece v Kladně, rodišti Jaromíra Jágra: „Cesta ke slávě vede přes spojení sil.“

PETRA RAŠKOVÁ | raskova@svkkl.cz

STŘEDOČESKÁ VĚDECKÁ KNIHOVNA V KLDNĚ

(údaje o činnosti za rok 2016)

- počet pracovníků: 73 (fyzický stav)
- velikost fondu: 714 021 knihovních jednotek
- počet čtenářů: 5227
- počet výpůjček: 259 642
- počet akcí: 43
- počet fyzických návštěvníků: 130 923
- počet návštěvníků on-line služeb: 578 561 (katalog + výpůjční protokol + regionální databáze + specializované databáze)
- vlastní specializované databáze: 4
- licencované EIZ: 6
- počet vstupů do EIZ z prostoru knihovny: 26 118 (vlastní katalogy: 25 345, licencované zdroje: 773)
- počet vstupů do EIZ mimo knihovnu: 545 497 (vlastní katalogy: 545 488, licencované zdroje: 9)
- počet e-výpůjček e-dokumentů: 590

KNIHOVNICTVÍ VE STŘEDOČESKÉM KRAJI

(údaje o činnosti za rok 2016)

- Počet knihoven v kraji:** 840
- Počet pracovníků veřejných knihoven:** 532
- Počet čtenářů veřejných knihoven:** 130 153
- Objem prostředků na nákup nové literatury** (za poslední tři roky)
 - 2016: 18 204 285 Kč
 - 2015: 14 087 829 Kč
 - 2014: 23 417 805 Kč
- Počet akcí pro veřejnost**
 - kulturní akce: 6080
 - vzdělávací akce: 5070

Konference o technologiích pro osoby se specifickými potřebami

Knihovna 21. století je otevřeným vzdělávacím, komunitním a kreativním centrem nabízejícím své služby všem skupinám obyvatel, nevyjímaje osoby se specifickými potřebami. Chceme-li být „Handicap Friendly“, musíme znát potřeby svých uživatelů, setkávat se s nimi, naslouchat jim a nabídnout služby šité přímo na míru. Přesně z těchto důvodů jsme se s kolegyní rozhodly zúčastnit konference INSPO, tj. Internet a informační systémy pro osoby se specifickými potřebami. Naše dojmy se vám pokusím zprostředkovat v tomto článku.

Letošní, už 17. ročník se konal 25. března 2017 v prostorách Kongresového centra Praha. V dopoledním společném plénu představili své příspěvky:

- Roman Stašík, Vodafone Czech Republic: *Internet věcí*; ve svém příspěvku předvedl možnosti, které nabízí firma Vodafone osobám se specifickými potřebami;
- Michal Štýbnar, Národní telemedicinské centrum: *Telemedicína a její využití u chronicky nemocných pacientů*; telemedicína, aplikace monitorování pacientů s infarktem myokardu, s cukrovkou;
- Daniel Novák, Mindpax, s. r. o.: *Mindpax – mobilní aplikace umožňující predikci relapsů u psychiatrických diagnóz*;
- Filip Maleňák, Aplikace Záchranka: *Aplikace Záchranka: nejpřístupnější mobilní aplikace pro chytré kontaktování Zdravotnické záchranné služby*;
- Cesar Mauri Loba, CREA Sistemas Infomáticos: *Eva Facial Mouse, aplikace pro ovládání mobilního zařízení pomocí sledování obličeje uživatele*;
- Adéla Jansová, PR klub: *Um sem um tam – místo, kde se setkává nabídka a poptávka po profesionální dobrovolnické práci*;
- Eva Cerniňáková, SKIP: *Standard Handicap Friendly, cesta ke knihovnám bez bariér*.

Handicap Friendly knihovny

Nesmírně zajímavá byla přednáška o mobilní aplikaci Záchranka, využitelná dobře pro osoby s postižením, seniory, ovšem také pro další osoby, nejen zdravotně hendikepované. Filip Male-

Foto: Václav Winter

Jeden z dvojice hlavních pořadatelů a zakladatelů INSPO Jaroslav Winter (vpravo); za řečnickým pultem Daniel Novák ze společnosti Mindpax

ňák ji vymyslel v rámci své vysokoškolské práce na Vysokém učení technickém v Brně. S pomocí několika partnerů byla aplikace v současné podobě uvedena do provozu v roce 2016. Záchranka, z. ú. je neziskovou organizací zabývající se vývojem, implementací a rozvojem tohoto software v ČR. Pro knihovníky a informační pracovníky je dobré jejich aplikaci znát a umět ji nabízet čtenářům.

V rámci předvádění aplikace Eva Facial Mouse, volně dostupné aplikace pro obsluhu mobilních zařízení zrakem, jsem si uvědomila, kam až náš svět posunuly moderní technologie a jak se pro hendikepované změnil. Právě díky nim je pro ně svět dostupnější ve všech rovinách. Mohou se aktivně zapojovat do společnosti, být samostatní, tvořívat a žít plnohodnotný život. Eva Cerniňáková

vyličila ve svém příspěvku snahu knihovníků o vytvoření prostoru přizpůsobeného potřebám hendikepovaných. Představila standard *Handicap Friendly*, jenž má motivovat všechny knihovny k takovým krokům, aby byly přístupné všem bez rozdílu. Oceněním Handicap Friendly se již mohou pyšnit Městská knihovna v Ostravě, Knihovna města Hradce Králové a Knihovna Jiřího Mahena v Brně.

Foto: Václav Winter

Využití ICT pro vzdělávání

Přednášky odpolední části byly rozděleny do sekce Přístupnost (nejen webu), sekce Využití ICT při vzdělávání a zaměstnávání osob se zdravotním postižením a sekce ICT pro osoby se sluchovým postižením. Zvolily jsme sekci zaměřenou na vzdělávání. Nejvíce jsem ocenila aplikaci firmy Spektra iAsistent, která umožňuje zrakově a tělesně hendikepovaným žákům a studentům přenést obraz z interaktivní tabule nebo data-projektoru na monitor jejich počítače či tabletu. Program je určen především školám a dalším vzdělávacím institucím. K propojení žáka či studenta stačí pouze připojení wi-fi. Aplikace bude podle slov Tomáše Hrdinky k dispozici zdarma. Její potenciál vidím ve využití v knihovnách při realizaci lekcí informační gramotnosti, které se tak stanou interaktivními a dostupnými i žákům se zdravotním postižením.

Organizace EDA

Bez povšimnutí by neměly zůstat počiny neziskové organizace EDA, poskytující poradenskou činnost, ranou péči a diagnostiku pro děti se zrakovými a kombinovanými vadami. Organizace provozuje krizovou linku Eda 800 40 50 60, která je určena všem pečujícím (rodičům, blízkým, odborníkům), kterých se týká téma dětí se závažnou diagnózou, po těžkém úrazu nebo s postižením. Nabízí rovněž aplikaci EDA Play pro trénink jemné motoriky a zraku. Srdeční záležitostí je pomoc expertů při plnění osobních a profesních snů zdravotně postiženým. V rámci Projektu Srdcerváči nabízejí odborníci bezplatnou pomoc z oblasti IT, marketingu, PR, komunikace, mentoringu, obchodních dovedností, personalistiky, podnikání. Podrobnosti o možnostech a nabízených službách naleznete na <https://www.srdcervaci.cz/>.

Pro využití v knihovnách

Během celého dne byly otevřeny prezentační stánky nejrůznějších organizací, sdružení poskytujících služby osobám se specifickými potřebami (viz foto). Jmenovitě za všechny uvádím ty, které by neměly zůstat bez povšimnutí knihovníků zabývajících se problematikou práce s osobami s různým stupněm znevýhodnění:

- Polovina nebe: obecně prospěšná společnost na podporu osob sociálně vyloučených při jejich integraci do společnosti, <http://www.polo-vinanebe.cz/>;
- Adaptech: firma zabývající se výrobou kompenzačních pomůcek pro nevidomé, neslyšící, seniory, <https://www.adaptech.cz/>;
- Včelka: aplikace pro trénink čtení vytvořená skupinou odborníků, velmi vhodná pro dyslektiky; podrobnosti o aplikaci na <https://www.vcelka.cz/cs/>; aplikace Včelka je zdarma pro všechny knihovny České republiky;
- Spektra, v.d.n.: společnost nabízející kompenzační pomůcky pro klienty se zrakovým, tělesným, sluchovým či kombinovaným postižením, <http://www.spektravox.cz/>;
- EDA cz: nezisková organizace poskytující pomoc dětem a rodinám se zrakovým a kombinovaným postižením, <http://eda.cz/>; mimo jiné provozuje krizovou linku EDA, pořádá akreditované vzdělávací kurzy, aplikace Eda Play na rozvoj zrakových dovedností a jemné motoriky.

A naše dojmy? Ačkoliv jsme individualitami, nejsme ostrovy. Jsme součástí společnosti různorodých skupin, jednotlivců s odlišnými možnostmi uplatnění, rozličnými zájmy. Neuvěřitelná síla a vůle, se kterou se dokážou lidé s hendikepem vzepřít svému osudu, nás nutí k zamyšlení i nad sebou samými, našimi hodnotami a smyslem našeho počínání. Vzájemná podpora a spolupráce vede k bohatému, šťastnému životu nás všech.

TEREZA GARAMSZEGI | garamszegi@svkkl.cz

Restart Městské knihovny v Novém Jičíně po požáru

V říjnu loňského roku vypukl v budově Městské knihovny v Novém Jičíně požár, který způsobil největší škody na výpočetní technice a na knihovním fondu. Díky zvýšenému úsilí pracovníků knihovny a solidaritě ostatních knihoven z ČR se podařilo následky požáru počátkem tohoto roku odstranit. Rozhovor s vedoucí knihovny Renátou Domorákovou popisuje tuto neblahou zkušenost a kroky, které bylo nezbytné učinit. Je zároveň pozitivním inspirativním svědectvím.

→ Po téhle zkušenosti v každém případě doporučuji kolegům uzavřít dobré pojištění majetku a budovy. V rámci bezpečnostních opatření dodržovat pravidelné revize elektrospotřebičů... i celkové revize elektroinstalace v budově. Dalším z opatření, ke kterým jsme my přistoupili, je zabezpečovací systém v budově knihovny.

Foto: René Lossmann

Městská knihovna v Novém Jičíně sídlí ve vile po továrníkovi Ferdinandu Czeicznerovi, která je jednou z významných novojičínských staveb – s velkou zahradou, domkem správce, garážemi a ohradní zdí s kašnou (blíže viz s. 321).

V říjnu 2016 vznikl ve vaší knihovně požár, a to na chodbě v prvním podlaží před oddělením pro dospělé, kde je nejen půjčovna, ale i čítárna, studovna a zimní zahrada. Co bylo příčinou požáru a co všechno způsobil?

Šetření stanovilo jako příčinu vzniku požáru technickou závadu automatu na vodu. Zkratoval a začal hořet. Podle záznamu kamerového systému požár vznikl v pátek 14. října 2016 těsně před půlnocí, ale po několika minutách se naštěstí díky nedostatku kyslíku v uzavřeném prostoru samovolně uhasil. Automat zcela shořel, ohořely nedávno repasované zárubně dveří v chodbě, stejně jako okna a dveře v celé budově. Díky kvalitnímu dřevu a dobře utěsněným oknům sice ohřešlo jen krátce, ale škody byly obrovské.

Jak velkou škodu tento „krátký“ požár způsobil?

Největší škodu způsobily saze a kouř. Místnosti působily, jako by byly celé potažené černým sametem – veškerý nábytek, svítidla, výpočetní technika, knihy, stropy, žaluzie, koberce i čalouněný nábytek. Nejvíce bylo zasaženo právě oddělení pro dospělé čtenáře, saze se ale dostaly opravdu do všech míst. O něco lépe na tom byly prostory oddělení pro děti, které se nachází ve druhém podlaží. Kouř pronikl do vyššího patra výtahovou šachtou.

Jaké byly první reakce a kroky, které jste museli udělat?

Ihned po zjištění vzniku požáru byli samozřejmě informováni hasiči, kteří již nemuseli provádět hasební práce, ale provedli prohlídku celé budovy a zjišťovali příčiny vzniku požáru. O vzniklé situaci a dočasném uzavření knihovny byla informována také veřejnost. Velice brzy se nám začaly ozývat sanační firmy z různých míst naší republiky, na-

Foto: René Lossmann

konec byla naší pojišťovnou vybrána ostravská firma MPD Sanace s. r. o. Ta provedla prohlídku místností zasažených hořením, byla pořízena fotodokumentace a zpracována cenová nabídka. Firma má zkušenosti s požáry např. v obchodních centrech, kde se obvykle celé zařízení likviduje, což u nás v knihovně nebylo nutné. Sanační a vyklížečské práce začaly za dva dny od zjištění požáru, následovaly malířské práce a řada výběrových řízení na nákup nového vybavení.

Co všechno jste museli zlikvidovat a co jste si mohli ponechat?

Díky tomu, že mobiliář knihovny je vyroben z velmi kvalitních materiálů, zůstaly nám v knihovně regály, stoly, starožitný čalouněný nábytek – to všechno se dalo omýt nebo vyčistit, případně znovu očalounit. Co jsme ale museli zcela zlikvidovat, byly kancelářské židle, koberce, žaluzie a hlavně výpočetní technika. Přesně 17 počítačů, částečně také monitory, čtečky čárových kódů, čtečky e-knih, dva plošné skenery pro uživatele, kopírky a tiskárny... Techniku a elektroniku jsme nechali odborně prohlédnout, ale nakonec jsme si většinu z toho nemohli ponechat. No a v neposlední řadě jsme na skládku vyvezli cca 15 000 knih – převážně beletrii, naučnou literaturu a všechna periodika, která byla v době požáru v půjčovně a čítárně. V bezpečí (u našich čtenářů doma) zůstalo 8500 knih, 4000 knih bylo uloženo ve skladech a 2000 svazků jsme vyčistili

podle pokynů kolegů z Národní knihovny, které jsme si přizvali ke konzultaci. Tady šlo především o vzácnější knihy, slovníky, encyklopedie a regionální literaturu.

Jaké byly první pocity vás, zaměstnanců knihovny?

Pocity byly různé – ale museli jsme se s tím vyrovnat. I když nastoupila na úklid specializovaná firma, sami zaměstnanci se také zapojili do práce – především při vyklízení zničených knih a čištění knih, které jsme se snažili zachránit. Pracovat v rouškách, rukavicích, v jednorázových kombinézách není zrovna pohodlné, ale šlo o naši bezpečnost, protože zplodiny z hořícího plastu mohou být karcinogenní.

Vaši knihovnu jsem navštívila krátce poté a viděla jsem naprosto sešranou partu. Zaměstnanci sanační firmy omývali zdi – a u vás je to o to náročnější, že máte štukové stropy –, vynášeli věci do kontejnerů, myli regály, čistili i historický čalouněný nábytek...

První měsíc po požáru byl nejnáročnější – zdi i stropy se nejen omývaly, ale byl proveden i nátěr speciálním čističem a dále výmalba prostor, probíhala výběrová řízení na dodavatele vymalování prostor, kopírovací techniky, počítačů, elektroniky a koberců. V rámci navrhovaného opatření organizace byl v prosinci v celé budově knihovny instalován nový zabezpečovací systém,

který byl doplněn o požární čidla, která slouží k včasné signalizaci vzniklého ohniska požáru. Delší dobu jsme ale čekali na výsledky expertizy u výpočetní techniky a ta nám potvrdila, že budeme muset vše nakoupit nové.

Když jezdím na metodické návštěvy, občas se ptám, zda má knihovna pojištěný i knihovní fond. Vy jste asi jednou z mála knihoven, která má plně pojištěnou nejen budovu, vybavení, ale právě i fond.

Ano, pojistku máme u dvou společností: u naší hlavní pojišťovny máme pojistku na budovu, mobilní knihy zakoupené z rozpočtu zřizovatele, techniku aj., zvláště máme pojištěný knihovní fond, který nakupujeme z dotace na výkon regionálních funkcí. V této oblasti možná proběhne změna, neboť naše hlavní pojišťovna s námi ukončila smlouvu. Nové výběrové řízení provede město, které je naším zřizovatelem. Tady bych ráda předala kolegům, že důležitou věcí je mít uzavřenou dobrou pojistku, hodně důležité je pojištění knihovního fondu. Při závěrečném vyčíslení náhrady škody jsme v rámci plnění za knihy a periodika žádali částku 1 816 359 korun, pojistné plnění z pojistné události bylo vyčísleno na 1 507 987 korun. Už v listopadu 2016 jsme provedli mimořádnou revizi knihovního fondu v oddělení pro dospělé, a tak jsme pojišťovně mohli dodat seznam zničených knih, datum pořízení a cenu a přesné tematické složení fondu. Hodnota knih byla propočítána koeficientem podle jejich stáří a s naším zřizovatelem jsme se dohodli na tříleté lhůtě, kdy nám budou převáděny finanční prostředky, neboť během jednoho roku nejsme schopni dokumenty do knihovny dokoupit v potřebném množství a skladbě. A pokud hovoříme o celkové vyčíslené škodě, jde o částku více než 2,5 milionu korun.

Co všechno jste museli dokládat k pojistnému plnění?

V souvislosti s probíhajícím šetřením škodní události bylo potřeba doložit mnoho dokladů. Ke škodě na knihách především odborný posudek k možnosti úklidu knih. V případě jejich další nepoužitelnosti z důvodu požáru úplný soupis knih a časopisů, jejich pořizovací ceny a stáří a zprávy o nepoužitelnosti. Dále soupis poškozených a zničených movitých věcí, nabývací doklady

k poškozeným věcem, soupis poškozených stavebních součástí, faktury k opravám s rozpisem práce, servisní zprávy k výpočetní technice (o možnosti její opravy nebo neopravitelnosti), důležitou zprávu Hasičského záchranného sboru o příčině požáru a samozřejmě všechny revizní zprávy. Tady bych znovu upozornila na to, že se nesmí nic zanedbat.

Knihovna byla uzavřena hodně dlouhou dobu – od poloviny října 2016 až do ledna 2017. Jak to přijali vaši čtenáři?

Musím říci, že přístup našich čtenářů byl skvělý – lidé nám psali, volali, nabízeli pomoc a také nám nabízeli knihy. Domluvili jsme se s nimi, ať nám zašlou své seznamy, a podle nich si knihy vybereme. Byla to velká ukázka vstřícnosti, pochopení naší situace a solidarity. Také oceňujeme trpělivost čtenářů, protože knihovna byla uzavřena opravdu téměř tři měsíce.

Vím, že velkou solidaritu prokázala i knihovnická obec – řada kolegů z knihoven vám volala a nabízela pomoc...

Ano, to nám velice pomohlo – například z depozitního skladu Městské knihovny v Praze jsme si přivezli cca 4000 knih, další knihy jsme dostali z Knihovny města Olomouce a pomoc nám nabízely i knihovny z našeho kraje. Za to jim všem my i naši čtenáři moc děkujeme.

V takové situaci se nesmí podceňovat komunikace s veřejností. Jak jste čtenáře informovali o situaci?

Iniciativně jsme ihned sami zveřejnili informace o vzniklé situaci. První tisková zpráva byla zveřejněna na webu města Nového Jičína a naší knihovny. Poté následoval zájem o poskytnutí informací veřejnosti z dalších regionálních i celostátních médií. Články v novinách a televizní reportáže byly pravidelně publikovány v průběhu celých tří měsíců až do otevření knihovny v lednu 2017. Komunikace s našimi čtenáři probíhala prostřednictvím e-mailů, na sociálních sítích a také osobně. Termín vrácení vypůjčených dokumentů byl všem prodloužen až do poloviny ledna.

Máte za sebou ojedinělou a zároveň nezaviděnáhodnou zkušenost s požárem. Co byste poradili kolegům v knihovnách?

V každém případě uzavřít dobré pojištění majetku a budovy. V rámci bezpečnostních opatření dodržovat pravidelné revize elektrospotřebičů, které má knihovna v inventáři, i celkové revize elektroinstalace v budově. Dalším z opatření, ke kterým jsme my přistoupili, je již zmiňovaný zabezpečovací systém v budově knihovny. I přes dodržení veškerých bezpečnostních opatření tak mohou instalovaná požární čidla včas signalizovat vznik ohniska požáru, a může se tím zabránit většímu rozšíření požáru a spadu do jiných prostor.

Jste knihovna, která prošla „restartem“, a dále pokračujete tak, aby čtenáři měli plnou nabídku služeb. Chystáte pro ně nějaké novinky, další rozšíření služeb a svých aktivit?

S cílem zvýšit uživatelský komfort svých čtenářů a návštěvníků uvedla novojičinská knihovna na svém webu do provozu nový katalog Carmen – jednoduchý a přátelský pojatý vyhledávač. V návaznosti na nový katalog jsme zahájili ve spolupráci s portálem eReading on-line půjčování elektronických knih. Čtenáři tak budou mít přístup k vybraným titulům ze současné produkce českých nakladatelů. Za sebe bych chtěla poděkovat především našim čtenářům za jejich trpělivost, našemu zřizovateli městu Nový Jičín a hlavně svým kolegům – na takovou situaci není nikdy žádný z nás připravený – za dobré vztahy a pochopení. Díky spolupráci ze všech stran jsme zvládli i to, co bychom nikomu nepřáli.

MARIE ŠEDÁ | seda@svkos.cz

MĚSTSKÁ KNIHOVNA V NOVÉM JIČÍNĚ sídlí v bývalé Czeicznerově vile z počátku 20. století. Ferdinand Czeiczner (1850–1932) pocházel ze starobylé místní rodiny s tradiční soukenickou výrobou. On sám se vypracoval na předního podnikatele v textilním průmyslu a řadu let (1882–1918) byl členem měst-

ského zastupitelstva; krátce zastával i funkci starosty (1906–1907). Jako dlouholetý člen stavební komise se zasadil o vznik významných veřejných budov ve městě (např. Beskydské divadlo), sám si nechal postavit honosné rodinné sídlo v dnešní Husově ulici.

Projektantem Czeicznerovy vily byl novojičinský architekt Josef Blum, jehož dílem je i řada veřejných staveb v Novém Jičíně. Vila pro Ferdinanda Czeicznera byla podle Blumova návrhu postavena v roce 1910. Stavba, která byla ve své době v Jičíně největším obytným domem, vychází z novobarokní a novoklasicistní architektury. Spolu s vedlejšími stavbami a zahradou dodnes tvoří hodnotný a ucelený areál, který patří ke klenotům novojičinské architektury počátku 20. století.

Ferdinand Czeiczner patřil v době budování domu k místní honoraci, i když tehdy již nebyl ani starostou, ani majitelem rodinné továrny. Měl tři dcery a žádný z jeho tří zetů nejevil zájem o pokračování v rodové podnikatelské tradici. To také rozhodlo o osudu honosné vily, kterou Ferdinand Czeiczner odkázal městu, nicméně potomci prodali dům jinému novojičinskému podnikatelskému klanu Hückelů. Po roce 1945 se vila stala státním majetkem a byly zde například jesle. Teprve rekonstrukcí v letech 2000–2001 byl naplněn Czeicznerův odkaz na kulturní využití budovy. Dnes zde sídlí Městská knihovna.

PAVEL VLACH (s použitím materiálů TIC Nový Jičín)

Zdroj: <http://www.hrady.cz/index.php?OID=12320&PARAM=11&tid=42218>

Jak psát projekt do VISK 3

Program Veřejné informační služby knihoven

Základním cílem programu Veřejné informační služby knihoven (dále jen VISK) je inovace veřejných informačních služeb knihoven na bázi informačních technologií (ICT). VISK se podle typů podporovaných aktivit dělí na osm podprogramů. Na rozdíl od ostatních podprogramů je **VISK 3 určen zejména na automatizaci knihovnických činností v knihovnách menších měst a obcí**. Dále podporuje **zvýšení a zkvalitnění produkce, zpřístupnění a prezentace informačních dokumentů v elektronické podobě, jednak zlepšení vzájemné kooperace knihoven v oblasti vytváření, získávání, zpracování a sdílení informačních zdrojů**. Tyto hlavní cíle podprogramu jsou zohledněny v každoročně vyhlášených hlavních prioritách podprogramu. V roce 2018 bude šest již tradičně vyhlášených priorit doplněno o jednu novou, a to oblast dlouhodobé ochrany digitálních dokumentů (LTP – Long-term preservation).¹

Projekt, který knihovna, resp. její zřizovatel předkládá, musí obsahovat řadu náležitostí. Před vlastním zpracováním projektu je třeba jasně definovat **cíl projektu**, a zda bude projekt řešen vlastními silami, nebo s pomocí dodavatelských firem. Bude-li do řešení vstupovat jeden či více dodavatelů, je třeba se s nimi dohodnout nejen na předběžné cenové nabídce, aby mohl být stanoven **rozpočet projektu**, ale také na **časovém harmonogramu v průběhu kalendářního roku!** V minulosti se již stalo, že nasazení pořizovaných technologií bylo z důvodu velké vytíženosti dodavatele řešeno doslova za pět minut dvanáct

(nebo pak nebylo možné řešení z objektivních důvodů včas převzít) a knihovně to přineslo velké starosti a někdy i nutnost vrácení dotace.

Velmi důležité při přípravě projektu je **jednání s potenciálním dodavatelem či dodavateli o plánovaném řešení, vhodnosti nasazování konkrétních modulů a jejich verzí s ohledem na velikost fondu knihovny, počet čtenářů apod.** Knihovny by si měly zajistit nejen předběžnou nabídku, ale také přesné informace o tom, **jaké další každoroční náklady provoz takového systému přinese**. Pozdě zjištěné provozní poplatky mohou ohrozit nebo zcela zastavit řešení projektu v okamžiku, kdy se ukáže, že by pro knihovnu či jejího provozovatele byly velkou nebo dokonce neúnosnou finanční zátěží, přitom je také třeba si uvědomit, že provozovatel knihovny je povinen užívat pořízené zařízení minimálně po dobu pěti let. **POZOR: tyto tzv. provozní poplatky nesmí být součástí rozpočtu projektu ani na straně vlastní spoluúčasti, a pokud by se ukázalo, že jsou zakomponovány do nabídkové ceny, bude projekt z projednávání vyřazen! Cenová nabídka zahrnující všechny plánované položky včetně souvisejících nákladů na služby apod. je nově povinnou přílohou!**

Při plánování nového knihovního systému (AKS) či jeho modulů nebo jejich upgradu je třeba si uvědomit, zda – v souladu s účetními předpisy – bude nutné realizovat výběrové řízení. I s tímto je třeba počítat v harmonogramu činností a při **definování rozpočtu z hlediska investičních či neinvestičních prostředků**, proto doporučujeme zpracování rozpočtu konzultovat s ekonomy.

Podporována jsou také řešení spočívající v nasazení AKS typu **SaaS** (Software as a Service = Software jako služba), který se provozuje v profesionálním datovém centru, knihovna si pronajímá licenci na systém, a přitom je samozřejmě výhradním vlastníkem svých dat. Provozovatel se stará o provoz, poskytuje veškerý servis i zálohování dat. O zvolené variantě (tzn. pořízení licence AKS a jeho provoz u sebe, nebo pořízení licence a provoz na zařízení provozovatele mimo knihovnu, nebo služba typu SaaS) musí rozhodnout žadatel o dotaci včas, aby mohl od dodavatele získat odpovídající cenovou nabídku včetně čestného prohlášení o dodržování standardů, které jsou vždy součástí vyhlášení dotačního řízení.

Neméně důležité je **zjištění částky za implementaci systému** (nového nebo jeho upgradu), za **převod dat** z předchozího AKS, případně za **další související služby**, cestovné apod. I toto jsou položky, u kterých je při přípravě projektu potřeba stanovit, zda budou požadovány z prostředků dotace, či zda budou hrazeny z vlastní spoluúčasti.

Knihovna by při podávání žádosti o dotaci měla garantovat, že dodržuje, resp. bude dodržovat stanovené knihovnické a technické/technologické standardy. I proto se požaduje **čestné prohlášení dodavatele systému o garanci standardů, které je nově povinnou přílohou!**

Menším knihovněm rozhodně doporučujeme konzultaci, resp. kooperaci s místní regionální knihovnou, která může být velmi nápomocna při plánování projektu a návrzích jeho řešení i s ohledem na regionální kooperační systém a nutnost technické/technologické spolupráce včetně oblasti knihovnických standardů, bez nichž by např. nemohlo fungovat případné propojení systémů či korektní výměna dat. Toto je samozřejmě důležité i při zpřístupňování on-line katalogu knihovny a dalších zdrojů knihovny, zejména právě prostřednictvím regionálního systému, nebo při upgradu AKS z původního formátu UNIMARC na formát MARC21, kde se klade velký důraz na knihovnické standardy.

Při pořizování techniky/technologií je třeba postupovat podle podmínek poskytování dotací ze státního rozpočtu, které stanovují: *Příjemce*

dotace je povinen užívat zařízení a vybavení pořízené z dotace Ministerstva kultury pro stanovené účely minimálně po dobu pěti let, leč by tomu bránily důvody hodné zvláštního zřetele – například krádež technického zařízení nebo jeho zničení v důsledku živelní pohromy; morální zastaralost knihovního systému pořízeného z dotace není sama o sobě důvodem hodným zvláštního zřetele. Změna knihovního systému na jiný systém v průběhu roku, v němž byla dotace na jeho pořízení či aktualizaci poskytnuta, nebude povolena. Obdržel-li žadatel dotaci na nákup či aktualizaci knihovního systému, nebude v následujících pěti letech poskytnuta dotace na přechod na jiný knihovní systém.

Z prostředků dotace se podporuje i **technické vybavení knihoven**, související jednak s provozováním AKS, jednak s funkcí knihoven jako center celoživotního vzdělávání v oblasti informační gramotnosti pro veřejnost i odborníky. Jedná se např. o servery, počítače/notebooky, tiskárny, skenery (multifunkční zařízení), čtečky čárového kódu, dataprojektory (+ plátna), RFID technologie, technologie související se zálohováním dat apod.

Dotaci lze žádat také na **nákup technických zařízení** (s výjimkou běžného hardwaru) a **softwaru umožňujících zpřístupnění knihovnických fondů, elektronických informačních zdrojů a služeb v knihovnách nevidomým, slabozrakým a sluchově postiženým občanům**. Současně je možné prostředky z dotace použít i na služby – úpravy webu pro potřeby nevidomých a slabozrakých.

Odborná komise při hodnocení projektů posuzuje zvolené technologie, včetně účelného využití naplánovaných prostředků, i z hlediska poměru „cena/výkon“ ve vztahu k parametrům žadatele o dotaci. Knihovny by ve spolupráci s vlastními techniky, resp. potenciálními dodavateli měly připravit taková řešení, která budou obsahovat návrhy techniky/technologií odpovídajících cílů projektu, stejně jako plánované výši nákladů navrženého řešení. **Cenová nabídka** (buď od konkrétního dodavatele, nebo u běžně dostupné výpočetní techniky lze vytisknout položky např. z ceníku na webu) **je nově povinnou přílohou!**²

¹ Knihovny, které vytvářejí dlouhodobý digitální archiv a mají vlastní datová úložiště a datová centra, vědí, že se musí starat nejen o tzv. ochranu bitů (to znamená zajištění neměnnosti dat, fyzickou ochranu, zálohování a více-násobné ukládání na více médiích ve více lokalitách), ale že musí řešit také tzv. logickou ochranu dat (jejímž cílem je zajištění použitelnosti, srozumitelnosti, zobrazitelnosti archivovaných digitálních dokumentů v jakémkoliv okamžiku v budoucnu i navzdory změnám technologií; toho lze dosáhnout vytvářením a ukládáním technických, ochranných, administrativních metadat po celou dobu existence digitálního dokumentu). Logická ochrana předpokládá nejen technické systémy, ale hlavně nastavení procesů podle požadavků výše uvedených norem.

² V minulých letech knihovny mohly žádat o nábytek k technickému vybavení (např. stůl pod počítač + židli). Dotace na nábytek se nebude poskytovat, jedinou výjimkou by mohlo být, pokud bude pořízení/vyrobení mobiliáře nedílnou součástí dodávané technologie. Nábytek nelze v rámci projektu pořizovat ani z vlastní spoluúčasti.

V projektu je třeba počítat také s tím, že konečné ceny výpočetní techniky mohou být (a pravděpodobně také více či méně budou) odlišné od cen nabízených v době podání žádosti. Nižší cena nevádí, nedočerpanou část dotace lze v souladu s podmínkami poskytnutí dotace vrátit. Knihovny ale musí počítat s tím, že případné vyšší ceny budou muset uhradit v rámci spoluúčasti, protože dotaci navýšit nelze.

Žádost o dotaci

Žádost o dotaci se skládá z několika částí: vlastní formulář žádosti, popis projektu, doklad prokazující oprávnění osoby jednající za žadatele, doklad o právní osobnosti žadatele (netýká se knihoven evidovaných podle § 5 knihovního zákona), **NOVĚ povinné přílohy (podle typu projektu)**, fakultativní přílohy.

Formulář žádosti o dotaci bude mít vzhledem k několika novinkám podrobný návod a zvláště upozorňujeme na nově zaváděné povinné přílohy. Ve vyhlášení budou jednoznačně specifikovány a bez nich nebude žádost o dotaci úplná!

Všechny informace budou zveřejněny na webu MK a v případě nejasností doporučujeme konzultaci s referentkou VISK 3 Mgr. Zuzanou Švastovou, e-mail: zuzana.svastova@mkcr.cz, tel.: +420 257 085 357, nebo s odborným garantem podprogramu PhDr. Vítem Richterem, e-mail: vit.richter@nkp.cz, tel.: + 420 221 663 338.

ZUZANA ŠVASTOVÁ

zuzana.svastova@mkcr.cz

Neušlo nám

Zabezpečte webové stránky své knihovny

Více než 2000 knihoven v ČR (přesně 2153) zpřístupňuje svůj katalog na internetu a významná část z nich umožňuje uživatelům se do tohoto katalogu přihlásit a využívat jeho služeb. Na stránce http://ipk.nkp.cz/docs/legislativa/Prechodzhhttpnahttps_Doporuceni_UKR_2017.pdf si můžete stáhnout doporučení Ústřední knihovnické rady ČR k přechodu webových stránek knihoven pod protokol HTTPS (Hypertext Transfer Protocol Secure), což je v informatice protokol umožňující zabezpečenou komunikaci v počítačové síti; HTTP (Hypertext Transfer Protocol) je internetový protokol určený pro výměnu hypertextových dokumentů ve formátu HTML. Jedná se o jedno z opatření k ochraně osobních údajů, které by měla naplnit každá knihovna, jež nabízí uživatelům online katalog na webu a v širším kontextu všechny knihovny, které mají webovou stránku. Zabezpečenou komunikaci protokolem HTTPS zatím v ČR využívá 43 knihoven.

Reklama v knihovnách

Ve dnech 16., 23. a 30. 11. 2017 proběhne v Centru vzdělávání a regionálních služeb Moravskoslezské vědecké knihovny třídní kurz pro knihovníky na téma *Sestavování srozumitelných reklamních sdělení* (celkem 20 vyučovací hodiny; lektorka: Andrea Peřínková). Podrobnosti a přihlášky naleznete na www.svkos.cz/kalendar-akci/2017-11-16/.

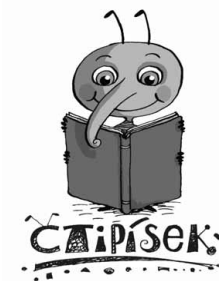
Konference IFLA ve Vratislavi

Ve dnech 19.–25. 8. 2017 probíhala u našich severních sousedů již 83. konference IFLA. Jejím hlavním tématem byla *Globální vize*, tj. snaha o nalezení nové knihovnické vize v současném měnícím se světě s důrazem na společnou práci knihoven. V pondělí 21. 8. byla také spuštěna tematická anketa (<http://globalvisoin.ifla.org/vote/>). Tato otázka se projednávala i na letošní konferenci Knihovny současnosti. O obou akcích přineseme na stránkách *Čtenáře* podrobnější informace.

Zaznamenal: –**JaC**–

Dětské čtenářství

V Jičíně kamarádíme s dětmi i teenagery

Jak odpovědět na otázku, jak se „dělá“ dobrá knihovna? Myslím, že nejdůležitější jsou lidé – v knihovně i v jejím okolí – a také materiální zázemí. Zapálená knihovnice, která umí dětem předat poselství o tom, jak je báječné číst knížky, to je poklad. Kdyby to ale dělala mezi rozpadajícími se regály bez nových knížek i bez nových technologií, určitě by to nebylo ono.

V Jičíně máme v současné době štěstí na oboje. V dětském oddělení i v Klubu pro mladé působí senzační kolegyně. Náš zřizovatel nás podporuje, takže jsme mohli zrekonstruovat dětské oddělení a také nakoupit potřebné zařízení do Klubu a zbývá nám i dobrá částka na nákup fondu (v roce 2016 to bylo 52 korun na jednoho obyvatele města). Nakonec díky všemu tomu a zejména díky působení kolegyně se vloni narodil i maskot dětského oddělení Čtípísek (viz obr. nahoře). Vytvořila ho výtvarnice a ilustrátorka Markéta Vydrová.

Přes počáteční obavy, jak to dopadne, se nám osvědčilo mít zvlášť dětské oddělení zaměřené především na čtení a klidnější aktivity a *Klub pro mladé Free Time* (tak si ho nazvali sami jeho uživatelé), který je určen k setkávání po škole, k bezpečnému trávení volného času. Nabízí mladým od 11 do 18 let možnost jen tak si posedět a poklábosit, napsat si v klidném koutě úkol, společně si zahrát na herní konzoli se senzorem pohybu, na počítači nebo nějakou deskovou hru. Oblíbený je také stolní tenis a k naší knihovnické radosti i prohlížení komiksů a časopisů. Někteří návštěvníci se účastní neformálních kurzů anglické konverzace, jiní odpovídají na kvízové otázky nebo se podílejí na výzdobě prostor. Díky klubu našli do knihovny cestu i dospívající, kteří „nechodí do knihovny, ale do Fritu“.

Rozhodující je spolupráce se školami, která nemůže být formální. Knihovnice se s učitelkami a učiteli v našem malém městě znají. Velmi důležitá je i návštěva ředitele školy, který do knihovny „pracovně“ zavítá minimálně jednou za rok,

když u nás pasuje své prvňáky na čtenáře, a tak alespoň částečně vidí naši práci. Od té doby, kdy k nám ředitelé takto chodí, se nám zdá spolupráce se školami lepší, bezproblémová. Při této příležitosti přijdou i pan starosta a ostatní radní, kteří díky setkání s dětmi a jejich rodiči intenzivněji vnímají funkci knihovny ve městě. Úžasná je také spolupráce s nakladatelstvím Albatros a s řadou místních organizací a podniků.

Soutěž *Kamarádka knihovna* je pro nás vždy inspirací. Vítáme krásná vysvědčení i možnost oslovit jičínskou veřejnost a vyzvat všechny, aby svým dětem pomohli se známkováním. V ročníku 2014–2015 jsme obsadili v naší kategorii druhé místo. Znamenalo to sice úsilí navíc se zprávou i s přípravou na příjezd komise, ale návštěva členů komise pro nás byla nejen ctí, ale také inspirací pro další práci. Výsledek jsme dokázali mediálně využít.

Nápadů je plno. Třeba jarní literární festival, literární cestovka, lov knih, výstavy, přehlídka vypravěčů, soutěž youtuberů, prodloužené letní víkendy a mnoho dalších. Musíme spíš přemýšlet o prioritách a realizovat hlavně to vybrané.

JANA BENEŠOVÁ | benesova@knihovna.jicin.cz

Knihovna Václava Čtvrťka v Jičíně,
kraj Královéhradecký (údaje z roku 2016)

počet obyvatel města: 16 035

počet čtenářů/ z toho dětí: 3 333/ 1 439

počet návštěvníků/ z toho dětí: 57 842/ 20 280

počet výpůjček/ z toho výpůjčky děti:

203 220/ 50 309

počet fyzických návštěv celkem: 70 642

Děsivá záležitost, nebo dobrý pomocník?

O *Databance vzdělávacích knihovnických programů* (DKP) se šíří informace nejen prostřednictvím konferencí a vzdělávacích seminářů, ale také prostřednictvím odborných periodik. Jelikož je však opakování matkou moudrosti, je dobré si připomenout základní principy jejího fungování a důvod vzniku.

→ **Když vznikala Databanka vzdělávacích knihovnických programů, očekávalo se, že knihovníci, do té doby hlasitě se přimlouvající za vznik úložiště svých nápadů, budou programy rádi a s chutí sdílet právě přes ni. Nedá se říci, že by se tak nedělo, ale stále zde pocítujeme mezery jak v tématech, tak v cílových skupinách, pro něž jsou programy určeny.**

Dlouhá léta volali knihovníci po nějakém místě či databázi, kde by mohly být uloženy jejich nápady na vzdělávací programy, knihovnické lekce a další informace, jež by sloužily jako zdroj inspirace pro ostatní. Častokrát se v konferenci Andersen objevovaly prosby o poskytnutí námětů k nějakému tématu. Po dlouhých diskuzích byla za finanční podpory Ministerstva kultury zřízena z dotačního programu VISK 2 2013 elektronická databáze – *Databanka vzdělávacích knihovnických programů*, jež slouží jako „shromaždiště“ originálních nápadů knihovnic a knihovníků. Zodpovídá za ni a o její funkčnost pečuje Centrum dětského čtenářství Knihovny Jiřího Mahena v Brně (bližší viz Čtenář, 2017, č. 7/8, s. 246–247).

Registrace

Do DKP je možné se **volně registrovat jako knihovník** vyplněním formuláře. Po aktivaci účtu ze strany Centra dětského čtenářství (CDČ) pak může uživatel podle vlastního uvážení čerpat náměty vložené do databanky. V případě, že

registraci vyplňuje ředitel knihovny (nutné uvést v přihlášce ve speciální kolonce), zašle mu pracovník CDČ k vyplnění a podpisu souhrnné Prohlášení o poskytnutí licence Creative Commons, jímž je zajištěna kontrola, že vkládané programy budou obsahovat požadované náležitosti. **Zasláním naskenovaného podepsaného prohlášení získává knihovna možnost vkládat do DKP své vlastní programy** k užívání dalším registrovaným zájemcům. Ti potom mohou v případě zájmu či potřeby programy hodnotit formou hvězdiček (pět hvězdiček je nejlepší hodnocení, jedna hvězdička je nejnižší hodnocení) či případně programy komentovat.

Základní myšlenkou DKP bylo poskytovat **originalitu** (co program, to osobitý, jedinečný nápad), **inspiraci, vzdělávání** (vzájemným prohlášením jiných programů získáváme další nápady, vzděláváme se a rozvíjíme), **seberealizaci** (knihovníci jsou lidé kreativní a stejně jako každý jiný člověk potřebují mít prostor, kde mohou ukázat, jak svou práci dělají), **seznámení** (DKP může mj. také nabídnout kontakty na zajímavé osobnosti, které mohou obohatit naši práci svými zkušenostmi) a v neposlední řadě také **bezpečné prostředí** (čímž není míněno nic jiného než to, že všechny uložené programy jsou vkládány v souladu s autorským zákonem České republiky).

Vložení programu

A právě poslední zmíněná položka bývá někdy tím příslovečným kamenem úrazu. Všechny vkládané programy by měly splňovat několik základních

podmínek – jednou z těch nejdůležitějších v rámci zachování autorských práv u užitých děl ve vkládaných programech (tj. fotografie, obrázky, texty z knih) je, že by se měly **konkrétní položky uvádět jako citační záznam daného díla, nikoliv jako plný text či obraz**. Lze uvádět odkaz na konkrétní stranu v knize, kde se obrázek či text nacházejí, lze uvést plnou URL adresu, na níž je možné nalézt požadovaný dokument či jeho konkrétní část v rámci internetu. Jestliže jsou součástí vkládaných programů i pracovní listy, je důležité je umět popsat tak, aby v nich nebyly opět zobrazeny obrázky (např. stažené z internetu) nebo přepsané texty z knih. Tento způsob se může zdát zdlouhavý a možná i zbytečný, ale není tomu tak. Pokud bychom pominuli výše zmíněnou zákonnou povinnost o ochraně autorských práv, je nashodě, že knihovník, který bude chtít program převzít (byť jen částečně), nemusí souhlasit s vybranými ukázkami či fotkami. Je proto vhodné poukázat spíš na to, co se komu osvědčilo v praxi, k čemuž je víc než konkrétní text vhodný odkaz na použité dílo. Co se citací týká, je samozřejmě, že **vše, co v programu odněkud přebíráme, by mělo být opatřeno citačním záznamem** podle platných citačních norem. Pokud by nastal problém či nejasnost s vytvářením citací, mohou posloužit jako návod různé citační generátory, např. *citace.com*, *iso690.czu.cz* a další.

Další oblastí, již někteří vnímají jako problematickou, může být nutnost **opatřit programy informacemi souvisejícími s Rámcovými vzdělávacími programy** (RVP). Tyto programy jsou v současnosti platnými dokumenty, podle nichž probíhá vzdělávání v České republice na všech úrovních – od mateřských škol až po školy střední. Jelikož se školami v knihovnách úzce spolupracujeme a třídy k nám přicházejí na programy, snažíme se učitelům poskytnout nejen obecné informace v rámci anotací jednotlivých programů, ale stojí za úvahu jim objednané programy zpřístupnit a přiblížit také tím, že je opatříme klasifikací podle RVP v několika oblastech – konkrétně se jedná o *klíčové kompetence, vzdělávací oblasti a průřezová témata*. Pro učitele je to vodítko, jež jim předem sdělí, v jakých oblastech se budou jejich děti vzdělávat. Po zvolení, pro jakou cílovou skupinu je vkládaný program připraven, se „rozbalí“ pro knihovníka nabídka, z níž vybírá jednotlivé položky podle toho,

k čemu cíle programu směřují, co se na programu u dětí rozvíjí. Každá z těchto položek je opatřena vysvětlivkami, aby knihovník dokázal podle svého zvoleného tématu program vhodně přiřadit ke správným položkám.

Programy se do DKP **vkládají ve formě pdf souborů**, které zaručují, že formátování dokumentu zůstane zachováno v původní podobě i při stažení do jiných počítačů. V případě potřeby jsou pracovníci CDČ kdykoliv schopni a ochotni operativně vyřešit nastalý problém či dilema, jak program vložit a jak jej zařadit do kategorií. Je připraven také materiál, který stručně komentuje a vysvětluje jednotlivé položky v RVP a který je možné na vyžádání získat od CDČ.

Závěrečná výzva

Na závěr bych se nejen jako jeden ze správců DKP, ale také jako knihovník obecně ráda přimlouvala za jednu věc. Když databáze vznikala, očekávalo se, že knihovníci, do té doby hlasitě se přimlouvající za vznik úložiště svých nápadů, budou programy rádi a s chutí sdílet právě přes ni. Nedá se říci, že by se tak nedělo (v DKP je nyní registrováno celkem 650 uživatelů a je tam vloženo 104 programů), ale stále zde pocítujeme mezery jak v tématech, tak v cílových skupinách, pro něž jsou programy určeny. Jsem si více než jistá, že každý z nás má alespoň jeden program, který by byl dostatečně reprezentativní na to, aby spatřil světlo světa, veřejnost se s ním mohla seznámit a byl také představen ostatním kolegům.

Dodnes se objevují v „Andersenovi“ výzvy na poskytnutí programu s různorodou tematikou. Každý rád pomůže, když taková urgentní prosba přijde, ale pojdme si pomoci všichni navzájem. Neschovávejme dobré nápady do šuplíků a **vložme do DKP své programy**, inspirovme se, naučme se správně citovat. Neděláme to jen pro druhé, abychom jim usnadnili práci, ale děláme to hlavně pro sebe. Naučíme se něco nového (citace, znalost RVP), rozvineme své kreativní a vyjadřovací schopnosti (zformulovat znění programu tak, aby byl pochopitelný a srozumitelný i jiným lidem než nám samotným, bývá někdy náročné, ale určitě proveditelné) a hlavně uděláme něco dobrého, co pomůže druhým. Dobrý pocit, ten je nedostižný. Pojdte příkladem a vložím v brzké době ty své. Pojdte mne následovat, prosím!

PAVLÍNA LIŠOVSKÁ | cdc@kjm.cz

Chvilí se zdržím – vítězný knihovnický klip knihovny Jiřího Mahena

V minulém čísle jsme slíbili, že vám blíže představíme přípravu a vznik videospotu propagujícího čtení a knihovny, za který obdržela Knihovna Jiřího Mahena v Brně od odborné poroty mezinárodní soutěže cenu za nejlepší video podporující čtení. Výsledky byly vyhlášeny 20. května na knižním veletrhu v Turíně. Redakce tímto článkem svůj slib ráda plní.

„Ok, zní to promyšleně, představit si to dovedu a mám i pár nápadů, jak by to mohlo být údernější... a ještě jsem se nezeptal – máte na to nějaký rozpočet? Nejde o to zaplatit jenom lidí, ale i nezbytné náklady jako licenci hudby, půjčení techniky atd.“ Tak začala naše komunikace a následná spolupráce s kreativním studiem Morning Pug (<http://www.morningpug.com/>, dále kreativci) na historicky prvním reklamním spotu pro Knihovnu Jiřího Mahena. Od první zprávy poslané přes messenger až po dodání finální verze trvala přesně měsíc a naučili jsme se během ní skutečně mnohé: od termínů jako voice-over, přes technické specifikace jako rozlišení 4K, až po familiární a kreativci často s jasnou nadsázkou používané „videjko“. Dozvěděli jsme se, na kterých stránkách lze koupit všemožnou hudbu třeba právě jako doprovod videa (<https://audiojungle.net/>) či si vybrat hlas na míru (<https://www.fiverr.com/>), který namluví text videa neboli vytvoří právě onen zmíněný voice-over. Poprvé jsme s kolegyní vkročily na trávník fotbalového hřiště, nechaly jsme jednoho brněnského politika máčet si nohy v kašně v parku, ale také si na vlastní kůži ověřily, jak důležitá je pro filmaře přízeň počasí a jak dobré je přibalit do tašky s kamerou také termosku s horkým čajem.

Jak na reklamu knihovny

Reklama je všude kolem nás – ať už v papírové či online podobě, obrazy a slova se slévají v nekonečnou řadu všech možných variací. Stojíte-li

tak před úkolem „pojďme natočit reklamní spot“, mohou se vám ze všech možností klidně až podlomit nohy. Jak ideálně poskládat text, vizuální doprovod, hudbu, jak odhadnout správnou délku spotu, koho do něj obsadit a co vše natočit, abychom pak v postprodukcii třeba nezjistili, že nám chybí zásadní záběr (třeba na budovu knihovny), ale hlavně: jak zaujmout diváka. Cílem našeho reklamního spotu s názvem *Chvilí se zdržím* bylo povzbudit lidi k četbě, ukázat jim ji v kontextu mnoha rozmanitých činností, při kterých si člověk ani leckdy neuvědomuje, že rovněž čte, pozvat je k návštěvě knihovny, ale také pobavit a obstát v kritice. Pro zahraniční zájemce, ale i pro šíření dobrého jména knihovny za hranicemi České republiky jsme spot natočili také v anglické mutaci.

Odrasovým můstkem pro video se nám stal aktuálně připravovaný projekt *Chytré město čte*, jenž je podpořen z dotace Státního fondu kultury ČR a jehož zásadním přínosem je podpora životního stylu, kde čtení je jeho nepostradatelnou složkou a stává se přirozenou součástí každodenního života, celoživotním programem. Reklamní spot *Chvilí se zdržím* je jeho první významnou akcí. Při přípravě projektu jsme ve spolupráci s profesorem Jiřím Trávníčkem z Ústavu pro českou literaturu Akademie věd ČR čtenářskou dovednost popsali jako hodnotu, kterou je třeba rozvíjet a kultivovat a která je základním předpokladem lidského poznání a rozvoje. Při rozhovorech s kreativci jsme pak byli ubezpečeni, že se

Foto: archiv KJM v Brně

jedná o ten správný doprovodný text k našemu spotu. Je srozumitelný a při zvolení herce s adekvátním hlasovým projevem bude voice-over lidem rezonovat v duších. Současně jsme však nechtěli nudit, ale ani provokovat. A tak vznikla pestrá – a jak často zaznívalo v době natáčení spotu – také milá mozaika záběrů na nejrůznější momenty spojené se čtením i psaním. V lehkém kontrastu jsme propojovali vážný text a odlehčený obraz.

Potřeba čtení k životu

Prostřednictvím videa ukazujeme, že čtení je potřebné k životu stejně jako vzduch či voda. Tyto životadárné substance v podstatě ani nevnímáme, a přesto je automaticky „konzumujeme“. Stejně tak konzumujeme i čtení, např. jízdního řádu, reklamy, nápisu na obchodě, čísla bankovního účtu, účtu z obchodu, receptu na vaření, návodu na ovládání čehokoliv. Chceme ukazovat, že čtení nás provází od narození do hrobu, v každé denní chvíli. Zároveň chceme také představit knihovnu, která tomuto čtení dává onen rám, který každé dílo ještě povýší. Nechceme jenom knihu půjčit a nechat lidi odejít, ale nabízíme jim naopak možnost vychutnat si čtení uvnitř knihovny samé – ať už v tichém, pro sebe vybraném zákoutí, nebo v rušné partě náčilejších, klubu maminek či diskutujících dospěláků s osobní knihovnicí apod.

Vlevo: psaní na Pichtově psacím stroji; Dáša z knihovny pro nevidomé a slabozraké při KJM za bedlivého dohledu Adama a Ivana ze studia Morning Pug píše v bodovém písmu – analogicky k voice-overu – slovo „hodnota“ a „merit“ pro anglickou verzi

Vpravo: natáčení záběru vyzdvihujícího audioknihy; nakonec na doporučení kreativců nebyl využit

Natáčení a jeho výsledek

S kreativci jsme dali dohromady banku situací, ve kterých bychom chtěli knihovnu a čtení představit, vytvořili jsme společně scénář, oslovili zástup komparzistů a ve dne v noci si posílali inspirativní obrázky a videa a doplňovali a upravovali materiál, abychom se pak ve dvou natáčecích dnech potkali a natočili vše potřebné. Původní záměr stihnout vše v jednom dni se přitom ukázal jako zcela nereálný. Po natočení některých scén nás napadaly další a další možné obrazy, a tak jsme telefonovali, improvizovali a sháněli další kostýmy a rekvizity. Pomohly nám přitom kontakty a dobré vazby především s brněnskými divadly, hojně jsme však komunikovali také s právníkem a překladatelkou.

Natočený materiál kreativci začali skládat do jednoho celku, připojili hudbu a hlas a prostřednictvím cloudových úložišť jsme byli v neustálém kontaktu. Zjistili jsme, že pro podobná videa dobře funguje např. valčíkové tempo, neboť skvěle kopíruje rytmus srdce, že mužský hlas v našem

případě ladí k videu mnohem lépe a anglická verze je libozvučnější než česká. Za vydatné pomoci a po kladné i záporné kritice známých a přátel, na kterých jsme si testovali celkové vyznění videa, jsme nakonec finální podobu – i když bychom si klidně i dnes dokázali představit další a další úpravy – s lehkým chvěním odsouhlasili a reklamní spot jsme pustili do světa.

Dostat myšlenku videa k lidem

V brněnském prostředí je video stále aktuální a jednáme o dalších možných způsobech, jak je dostat blíže k lidem. Stěžejní myšlenku využíváme i v dalších akcích a projektech a snažíme se tak video maximálně propojit s činností knihovny. Velkou radost jsme pak měli, když si v anglické verzi s názvem *I'll be a while* získalo pozornost poroty mezinárodní soutěže krátkých filmů *A Corto di Libri*, kterou vyhlašuje Mezinárodní knihovnická asociace (IFLA). A získalo si pozornost nejvyšší, neboť jsme s našimi čtyřiceti vteřinami předběhli videa ze všech koutů světa. A tak jsme si během slavnostního vyhlášení výsledků soutěže převzali od organizace CEPELL (Centrum pro knihy a čtení, spadající pod italské Ministerstvo kultury) cenu za nejlepší video podporující čtení. Do aktuálního devátého ročníku soutěže se přihlásilo přes třicet videí ze všech koutů světa a spolu s námi se laureáty letošního udílení staly knihovny ze Sicílie, kanadského Halifaxu a argentinského Buenos Aires.

Video má aktuálně v obou jazykových mutacích již přes tři tisíce zhlédnutí, což v našich podmínkách považujeme za velký úspěch. Dostalo se mu uznání rovněž od našeho zřizovatele, obdrželi jsme řadu pochvalných zpětných vazeb, ale také postřehy, jak se mohlo něco vymyslet lépe. Jsme za všechny tyto reakce velmi rádi a vážíme si jich. S hrdoostí jsme při přebírání ceny na Mezinárodním festivalu v Turíně prezentovali Knihovnu Jiřího Mahena a Českou republiku a odvážně neseme poselství videa i v našem nejbližším okolí. Jsme si vědomi faktu, že ač jsou pracovníci knihoven velmi šikovní a v jejich řadách se skrývá mnoho odborníků, některé věci je prostě dobré řešit s profesionály.

Prínos profesionálů

Pracovníci studia Morning Pug navíc kromě potřebné profesionální techniky přinesli do naší

spolupráce velmi cenný pohled zvenku. Přesvědčili nás o (ne)potřebnosti některých záběrů, ale také se od nás na druhou stranu nechali inspirovat a dali se unášet světem knihoven. Dostalo se nám pochvaly za skvěle připravenou produkci a nebývale volnou ruku při tvůrčí práci. My jsme na oplátku ocenili možnost spolupracovat s mentalitou odlišnou od toho, na co jsme v knihovnách běžně zvyklí.

Závěrem

Rádi bychom tímto článkem přispěli k rozšiřování podobného trendu a prohlubování spolupráce knihoven s odborníky z různých kreativních odvětví. Samozřejmě vnímáme, že mezi řádky rezonuje i otázka z úvodu článku, totiž cena, a ruku v ruce s ní i fakt, že si podobný výdaj nemůže dovolit každý. Naše knihovna šla cestou projektu a grantové žádosti, nicméně variant, jak úhrady podobných finančních výdajů dosáhnout, jistě existuje více.

Držíme tedy palce všem svým následníkům, těšíme se na jejich reklamní počiny a na zdravou a tvůrčí konkurenci. V knihovně plánujeme přípravu dalších dílů reklamního spotu *Chvilí se zdržím*. Ani své umístění v soutěži IFLA nepovažujeme za naše poslední slovo na mezinárodním poli. Ostatně, nebylo ani prvním – před třemi lety jsme získali první cenu v celosvětové marketingové soutěži za projekt *Knihovna v tramvaji – tramvají do knihovny*.

EVA VOJTÍŠKOVÁ | projekty@kjm.cz
EDITA VALIŠOVÁ | redaktor@kjm.cz

Odkazy na video

- v českém jazyce:
<https://www.youtube.com/watch?v=7Sgjz4PHPYg&list=FLsoQyZqByotkRcmdx37WJ7g&index=1>;
- v anglickém jazyce:
<https://www.youtube.com/watch?v=ca5jregBKw4&list=FLsoQyZqByotkRcmdx37WJ7g&index=2>.

Odkaz na stránky soutěže:

<https://acortodilibri.wordpress.com/2017/05/22/la-premiazione-awards-ceremony/>.

Odkaz na cenu IFLA, kterou jsme vyhráli v roce 2014: <http://www.kjm.cz/fotogalerie/iflacenapredavani>.

Vydávání knih v ČR

Bilance vydávání knih v ČR v roce 2016

Text sumarizuje základní oficiální fakta o knižní produkci České republiky v roce 2016, kterými se země prezentuje v UNESCO. Ve třetí části jsou soustředěny údaje o elektronických knihách.

- Podle nejnovějších poznatků čtou nejvíce knihy v elektronické podobě mladí lidé do 24 let (57 %) a jejich počet stoupá s rostoucím vzděláním.
- K nejoblíbenějším žánrům e-knih patří fantasy, sci-fi a odborná literatura. Beletrii v této formě čtou s velkou převahou ženy (42 %); z mužů podle tohoto průzkumu jen každý pátý. Podle průzkumu Nielsen Admosphere si také 87 % respondentů nedovedlo představit, že by četli knihy pouze v elektronické podobě.

Evidence e-knih

Zpoždování přípravy novely zákona č. 37/1995 Sb., o neperiodických publikacích, která zahrne rovněž povinnost evidence a odevzdávání povinných výtisků e-knih a která by měla být předložena Parlamentu ČR v letošním roce 2017 (text již prošel vládou, ale není jisté, zda ji stačí do voleb projednat i současný Parlament – potom by vstoupila v platnost od 1. 1. 2018), může mít do budoucna nepříznivé důsledky pro uchování tzv. paměti národa. Vzhledem k tomu, že v této oblasti zatím neexistuje právní instrument povinnosti, reálně hrozí, že v sektoru elektronického publikování (nejen e-knih, ale i e-periodika, různé elektronické portály apod.) bude v důsledku toho evidence neúplná, torzovitá, protože řada publikačních aktivit v této oblasti už byla ukončena. Do schválení a nabytí účinnosti zmíněné právní normy tedy nemusejí vydavatelé e-knih posílat povinné výtisky online publikací určeným

institucím, resp. knihovnám. Tituly jsou tak stále vedeny pouze jako ohlášené.

Jiná věc je, že Národní knihovna ČR také bude muset vyřešit archivaci těchto publikací ve vhodném formátu, jejich ochranu a způsob půjčování. To se však již prakticky děje v rámci Národní koncepce dlouhodobé ochrany digitálních dat v knihovnách. Přesto ze strany vydavatelů stále panují obavy z nezákonného kopírování a šíření. Jedná se tedy o řešení závažných úkolů, které zásadně změň dosavadní praxi.

Národní agentura ISBN v ČR spravuje od července 2010, kdy začala přidělovat čísla ISBN rovněž online publikacím (e-knihám), databázi ohlášených e-knih. Sem se ukládají všechny ohlášené e-knihy; v drtivé většině se jedná o formáty pdf, ePub a Mobipocket, i když teoreticky by byl vzhledem k počtu užívaných formátů možný až jejich mnohonásobek. Celkový počet přidělených čísel ISBN e-knihám je tak kvantifikací přidělení ISBN jednotlivým formátům a nikoli jednotlivým titulům; jednomu titulu se tak často přidělují i tři čísla ISBN. Do databáze mají přístup i jednotliví vydavatelé online publikací, aby si mohli zkontrolovat a ověřit, jaké tituly už ohlásili.

Počet přidělených čísel ISBN ohlášeným e-knihám (tady je třeba zdůraznit charakteristiku „ohlášených“ a nikoli „vydaných“) činil v roce 2016 celkem 9339 (za předchozí rok 2015 se jednalo o 11 378 záznamů, v roce 2014 bylo evidováno celkem 10 752 záznamů). Podle odhadu pracovníků Národní agentury ISBN byl skutečný počet jednotlivých vydaných titulů e-knih zhruba třetinový. Dynamika tohoto vydavatelského segmentu se však v posledních letech podobně jako v zahraničí zpomaluje. Od července 2010,

kdy se s přidělováním ISBN také online publikacím (e-knihám) začalo, bylo již zpracováno celkem 45 857 záznamů.

Čtenáři a producenti e-knih

Podle průzkumu uživatelů internetu, který provedla společnost Nielsen Admosphere v únoru 2016 na vzorku pěti set respondentů z populace starší 15 let, se zhruba třetina (36 %) přihlásila rovněž k četbě e-knih. To koresponduje s průzkumem Českého národního panelu (www.cesky.narodnipanerl.cz), který proběhl již v roce 2013. Tehdy svou zkušenost se čtením e-knih u nás uvádělo 34 % internetové populace. K výraznějším rozdílům se však dospělo v charakteristice typického čtenáře e-knih. Tehdy to byl muž s vysokoškolským vzděláním ve věku do 30 let. Podle nejnovějších poznatků čtou nejvíce knihy v elektronické podobě mladí lidé do 24 let (57 %) a jejich počet stoupá s rostoucím vzděláním.

Pro čtení e-knih jejich uživatelé podle zkušenosti prodejců e-knih nejčastěji využívají čtečky, dále mobilní telefony a tablety, notebooky a osobní počítače. Hlavní pocíťovanou nevýhodou čteček, jejichž displeje jsou založeny na technologii E-Ink, je skutečnost, že zatím umožňují zobrazování pouze černobíle (na trhu se sice objevily i čtečky pro barevné zobrazování, avšak neprosadily se kvůli ceně a kvalitě). Uživatelé pro zobrazování obrázků a barevných obrazových publikací tedy čtečky zpravidla kombinují s tablety nebo osobními počítači. Výsledky výše zmiňovaného průzkumu společnosti Nielsen Admosphere to však zcela nepotvrzují; čtenáři e-knih uváděli, že nejčastěji používají stolní počítač či notebook (47 %), dále chytrý telefon (38 %), tablet (34 %) a až poté čtečku (28 %).

Zabezpečení e-knih proti jejich neoprávněnému šíření se v zásadě ustálilo na tzv. sociálním DRM, což je digitální technologie ochrany elektronického dokumentu před zneužitím jeho spojením s adresou kupce/objednatele. Technologicky náročnější softwarová omezení se ukázala většinou jako kontraproduktivní a v řadě případů odrazovala i zájemce od koupě elektronické knihy. Bezúplatné stahování je stále nejčastější cestou k získávání e-knih; podle zmiňovaného nejnovějšího průzkumu je využívá 93 % čtenářů! Před čtyřmi lety tak činilo zhruba 70 % čtenářů! E-knihy si kupuje 37 % jejich uživatelů (podle

předchozího průzkumu to bylo pouze 27 %), 40 % je dostává darem a 21 % si je půjčuje v knihovně. Titulová nabídka jednotlivých prodejců e-knih se liší hlavně jejich propojením s vydavateli, resp. vydavatelskými skupinami (např. Kosmas s Argem nebo eBux s Euromedia Group); k nejrazantnější proměně v tomto segmentu knižního trhu v roce 2016 přistoupila mediální skupina Albatros Media, která převzala jak Palmknihy, tak eReading.

Uživatelé e-knih nejvíce oceňují jejich skladnost, dostupnost a cenu. Pozitivně se vnímá skutečnost, že odpadají obavy z poškození vazby knihy, nejsou potřebné záložky, elektronickým knihám nikdy nehrozí, že budou vyprodané; čtenáři mohou mít najednou při sobě více titulů až celou knihovnu, vkládat si vlastní poznámky k přečteným pasážím knihy a u cizojazyčných textů mají možnost průběžného využívání integrovaného slovníku.

Negativní vnímání e-knih je zpravidla subjektivní povahy a lze je shrnout do hesla „zvyk je zvyk“. Mnohým totiž chybí atmosféra spojená s četbou knihy a vůni potišťeného papíru. Při čtení e-knihy se prodlužuje doba strávená u počítače, následkem čehož hrozí bolest očí, a v neposlední řadě nelze takovou knihu vystavit v knihovně. K nejoblíbenějším žánrům e-knih patří fantasy, sci-fi a odborná literatura. Beletrii v této formě čtou s velkou převahou ženy (42 %); z mužů podle tohoto průzkumu jen každý pátý. Podle průzkumu Nielsen Admosphere si také 87 % respondentů nedovedlo představit, že by četli knihy pouze v elektronické podobě.

V ČR se také stále rozšiřuje okruh vydavatelů e-knih. Mnozí z předních producentů tištěných knih (Albatros Media, Argo, BBart, Domino, Host, Kniha Zlín, MOBA aj.) investují i do tohoto segmentu knižního trhu, event. rovněž do vydávání audioknih, i když návratnost těchto investic (natož zisk) je zatím na malém českém knižním trhu většinou více než iluzorní. V tomto směru se však situace v České republice příliš neodlišuje od zemí s podobnými podnikatelskými podmínkami, velikostí trhu a s nesvětovým jazykem (např. Maďarsko).

Mezi nejznámější internetová knihkupectví a literární portály s největší titulovou nabídkou, které jsou funkční, patří např. Kosmas (www.kosmas.cz), Ráj knih (www.rajknih.cz), martinus.cz (www.martinus.cz), eKNIHOVNA

(www.eknihovna.cz), Knihulka (www.knihulka.cz), VirtBook (www.virtbook.cz) nebo eBux (ebux.cz). Společnost Albatros Media z obchodních důvodů udržuje samostatně obě značky – Palmknihy (www.palmknihy.cz) i eReading (www.eReading.cz). Podle tabulek č. 8a a 8b s největšími bestselery loňského roku vyplývá, že se nabídkou tolik nepřekrývají, resp. zřejmě je vyhledávají odlišné čtenářské skupiny, jejich prodeje se pohybují v řádu stovek a dominance knih Jo Nesbøa z roku 2015 loni skončila.

Pro ty, kteří jsou schopni číst v cizích jazycích, a to zejména v angličtině, se zdarma nabízejí e-knihy na portálech www.gutenberg.org nebo www.free-ebooks.net. Jedná se především o díla klasické a americké literatury, která již nepodléhají autorskoprávní ochraně.

V České republice fungují již i specializované informační portály o e-knihách s příspěvky o teorii a praxi e-knih nebo specializované portály pro fanoušky elektronických knih, které obsahují hodnocení knih i autorů, žebříčky apod.

JAROSLAV CÍSAŘ | ctenar@svkkl.cz
Příště dokončení: *Audioknihy*

Poděkování za pomoc a spolupráci: Heleně Čudové, Antonínu Jeřábkoví, Antonínu Chadimovi, Bohdanu Roulemu, Zuzaně Strachotové, Alžbětě Vorlové a Olze Zeinertové

Tabulka č. 8a Nejprodávanejší tituly e-knih v roce 2016 – eReading

1. Robert Galbraith: *Ve službách zla*, Plus / 739
2. Radka Třeštíková: *Bábovky*, Motto / 603
3. E. L. James: *Fifty Shades Of Grey – Padesát odstínů šedi*, XYZ / 464
4. Lars Kepler: *Playground*, Host / 440
5. Jonas Jonasson: *Zabiják Anders a jeho přátelé*, Panteon / 395
6. Tim Weaver: *Bez slitování*, Mystery Press / 372
7. Eva Urbaníková: *Ztracené*, Motto / 332
8. Jussi Adler-Olsen: *Nesmírný*, Host / 296
9. Jana Javorská: *Naostro*, E-knihy jedou / 281
10. Bernard Minier: *Tma*, XYZ / 262

Zdroj: eReading.cz

Tabulka č. 8b Nejprodávanejší tituly e-knih v roce 2016 – Palmknihy

1. František Kotleta: *Velké problémy v Malém Vietnamu*, Epoque / 606
2. František Kotleta: *SPAD*, Epoque / 559
3. Lars Kepler: *Playground*, Host / 539
4. Miroslav Žamboch: *Zakuti v oceli*, Triton / 525
5. Jussi Adler-Olsen: *Nesmírný*, Host / 512
6. Jonas Jonasson: *Zabiják Anders a jeho přátelé*, Panteon / 489
7. Henning Mankell: *Firewall*, Host / 369
8. Marie Doležalová: *Kafe a cigárko*, Domino / 355
9. Henning Mankell: *Pyramida*, Host / 335
10. Kristina Ohlssonová: *Lotosové blues*, Kniha Zlín / 326

Zdroj: Palmknihy.cz

Co pro vás připravujeme...

- **Jak ovlivní práci knihoven nové Obecné nařízení EU o ochraně osobních údajů – rozhovor s Miroslavou Matoušovou z Úřadu pro ochranu osobních údajů**
- **Návod na aplikaci nařízení EU v městské knihovně na příkladu Knihovny Jana Drdy z Příbrami**
- **Projekt Česká knihovna**
- **Knihovnické besedy a lekce pro malé čtenáře**
- **E-knihy v Městské knihovně v Praze**
- **Lektorník – zábavně naučné pořady pro děti s atraktivní prezentací knih**
- **Mezinárodní projekt Bookstart**
- **Zdravotnické muzeum Národní lékařské knihovny, výstava slabikářů**
- **Mapová sbírka knihovny Přírodovědecké fakulty UK a další materiály.**

Zavazuje nás
a vážíme si toho,
že jste našimi
čtenáři.

Nedorozumění s komiksem

Foto: Ladislav Svatoš

Máte v knihovně komiksy? A máte je rádi? A co čtenáři komiksů? Najdou ve vaší knihovně, co hledají? Kolem komiksů panuje spousta nedorozumění, mnohé z komiksové historie je opředeno mýty. A předsudků ohledně komiksového média najdeme nepočítaně. V prvním díle nové rubriky se pokusíme komiks a jeho místo v knihovně vymezit a obhájit, zároveň fenomén komiksu popsat v základních rysech.

Za poslední tři roky se nám děje jako spisovatelům a lektorům zvláštní věc. Knihovníci a učitelé po nás chtějí čím dál častěji komiksové workshopy – pro děti, pro mládež i pro dospělé. A po nich si povídáme. Některé otázky se opakují, a proto jsme se rozhodli v tomto miniseriálu o komiksu zopakovat i naše odpovědi.

Nomen omen aneb Proč nikdy nepíšeme KOMIX?

Není pro fanouška komiksu nic strašnějšího než se dočíst, že knihovna pořádá „komixovou soutěž“ nebo zakoupila nové „comixy“. Můžeme samozřejmě použít variantu „comics“, ale komiks se jeví být slovem zavedeným, takže varianta s „c“ působí lehce archaicky.

Přestože mají příběhy vyprávěné obrazem dlouhou historii, pojmenování „comics“ je zkrat-

Foto: archiv autorů

Raritní vydání komiksů Káji Saudka pro mládež na konci 80. let (Lips Tullian, Ztracený kamarád, Jeskyně Saturn) vydávané Českou speleologickou společností

kou, která vznikla před sto lety z označení „comic strip“, tedy humorný proužek či pás.

Komiks, bande dessinée, manga

Komiks není jediné označení pro obrázkové vyprávění. Frankofonní oblast používá výraz „bande dessinée“ znamenající kreslené pásmo, japonský komiks se označuje výrazem „manga“.

Comix jen pro velké

„Comix“ je jen zvukomalebnou hříčkou, neboť výslovnost je stejná. Tento název je však spojen s komiksem undergroundovým, nezávislým, mnohdy až pornografickým, s šedesátými léty dvacátého století a především s tvůrcem Robertem Crumbem. Historie comixu je barvitá, ale v naprosté většině případů pro publikum 18+.

Komiks prolustujte, než jej zařadíte do dětského oddělení

Knihovníci reagují na nárůst komiksové produkce, přesto mezi mnohými převládá názor, že komiks je pro děti. Nikdy tomu tak nebylo a není tomu ani dnes. Toto zkruslené tvrzení je reziduem nechuti z dob socialistického (zejména normalizačního) Československa komiks vydávat, ba i tolerovat. Jedinou viditelnou komiksovou tvorbou tak byly komiksy vycházející na pokračování v dětských časopisech. K tvorbě pro děti se uchylovali nejen skvělí výtvarníci, ale též spisovatelé, kteří se v tvorbě pro dospělé nemohli svobodně vyjádřit.

Obrázkové čtení

V dětských časopisech se komiks maskoval coby obrázkové čtení, které pomůže dětem, aby se naučily sledovat děj na stránkách a rozečetly se. Ve školách se však žáci od čtení komiksů už důsledně odrazovali. Navíc komiksová produkce v časopisu ABC či Čtyřlístku nebyla snadno dostupná, mnohdy šlo o podpultové zboží a známý trafikant se vyvažoval zlatem. Překladů, opět jen na stránkách časopisů, bylo v dobách socialistických pomálu.

Kreslené vtipy

Populární kreslené vtipy, vycházející například v časopisu Dikobraz, čtenářům sice připomínaly, že komiksové zpracování se hodí pro témata lechtivá, politická a satirická a že mají velkou přitažlivost a tím pádem i moc, ale dostupné tvorby pro dospělé bylo žalostně málo. A tak ještě dlouho po revoluci 1989, kdy komiksy nemají ve

Foto: archiv autorů

Ukázka omnibusů či grafických románů ze světové produkce

svém edičním plánu jen komiksově orientovanými nakladatelstvími, ale v podstatě většina velkých nakladatelů, se někteří knihovníci nechtějí obsahem komiksového alba zabývat. Nakupují jen dětskou tvorbu a občas mezi ni omylem zařadí i komiks pro dospělé. Zkrátka je zmátlo, že na obálce je vyobrazen veselý zajíček nebo kocour v kabátě.

Je, či není komiks kniha?

Tato otázka je záluďná. Výchě vysvětlujeme svázanost komiksové tvorby s časopisy u nás před rokem 1989, ale komiks je obecně velmi propojen s periodickým tiskem. Kořeny současného komiksu sahají do doby, kdy se na konci 19. století začal objevovat komiks moderního střihu na stránkách amerických novin.

Sešity a omnibusy

Není to však jen přítomnost komiksové rubriky v novinách a časopisech. Komiks je spojen se sešitovými vydáními, ze kterých se teprve časem (a není to vždy pravidlem) stávají při souborných vydáních knihy zvané omnibusy. Důvodů je několik. Tvorba komiksu je časově náročná a návratnost takové investice je pro tvůrce velmi nejistá. Zároveň jsou knižně vydané komiksy kvůli obrazovému charakteru drahé. Vycházejí celobarevně, nutností je volba kvalitního papíru.

Komiks jako podřadný žánr literatury

Problémem je, pokud se snažíme komiks za každou cenu napasovat do literatury jako jeden z literárních žánrů. Nutně pak komiks vychází jako nedomrlý přívažek velké literatury, neboť je

povahou hybridní, tedy literárně-výtvarný. Konec konců mnohé komiksy se obejdou zcela bez textu.

Komiks jako umění

Dalším způsobem uchopení komiksu je jeho včlenění jako samostatného umění. Často se nazývá devátým či sekvenčním uměním. Pak se však coby svébytná umělecká tvorba vzpírá za včlenění do knihovnického světa a jeho akvizic. Knihovna však není galerií, je uzpůsobená knihám bez ohledu na jejich uměleckou hodnotu. Většina textů slouží k pobavení či poučení a nepočítá se s tím, že budou kriticky posuzovány, aby se stanovila jejich umělecká hodnota. Takže je vlastně skvělé, že podoba komiksu, ať už knižní, či sešitová, naprosto zapadá mezi ostatní knihy a čtenáři v knihovnách komiksovou produkci očekávají – tu uměleckou i tu umělecky neambiciózní.

Komiks jako médium

Třetím způsobem, a to knihovnickému uvažování velmi blízkým, je uchopení komiksu jako samostatného komunikačního prostředku. Potom se vedle výběru kvalitních komiksů od knihovníků očekává, že budou tomuto médiu rozumět, budou schopni jeho komunikační kód dešifrovat a budou tedy disponovat komiksovou gramotností. Schopnosti číst komiks je třeba se učit a nelze ji vytěsnit s poukazem, že „mně se komiks nelíbí“.

Co dnes všichni na těch komiksech mají?

Současná popularita komiksu je průsečíkem několika jevů. Komiks již není cenzurován a čeští čtenáři se již zorientovali v komiksově produkci. Dvacet let na ně totiž nakladatelství chrlila současně zahraniční komiksy staré, které u nás nemohly vycházet, i novinkové. Komiks je dostupnější, může vycházet v tištěné podobě či pouze elektronicky na webových stránkách. Ekonomice se daří a fanoušci jsou ochotni investovat do nákupu komiksů, zároveň sledují komiksovou produkci v zahraničí. Zájem zvedá i obliba filmových adaptací komiksů, které nejsou vnímány jako okrajové projekty, ale naopak jako nejochávanější filmové premiéry roku.

Leniví čtenáři nebo leniví prohlížeči?

Na přetřes tak opět přichází ono plíživé podezření, zda se mládež a s ní celá civilizace neřítí do pekel, když si místo pořádného čtení prohlíží komiksy. Zde je potřeba poznamenat, že už drahou dobu nežijeme v epoše tisku, ale jsme obklopeni audiovizuálními médii. Do vzniku knihtisku bylo vzájemné propojení písma a obrazu vnímáno jako naprosto výhodné a vzájemně obohacující.

Knihy se po Gutenbergově vynálezu vzdaly obrazové složky, která tisk knih zdržovala a zdražovala. Zatímco středověký iluminátor přirozeně podsunul opisovanou knihu na vedlejší pulpit jinému iluminátorovi, aby dokreslil zdobenou iniciálu, v tiskárně byly ilustrace problematickým prvkem. Sami sebe jsme přesvědčili, že obrázky nepotřebujeme, a zapomněli jsme je „číst“, proto často bezcílne bloumáme věhlasnými galeriemi a nevíme, čeho se máme na plátnech světových mistrů chytit.

Vizuální svět

Náš svět je plný obrazů – novinové stránky plní fotky, reklama se omezuje na prostoduché výkřiky, vše ostatní obstará obraz, jsme zahlceni radami, jak se máme líčit, jak oblékat, jak dekorovat své byty, jsme posedlí svými těly, a když je netvarujeme v posilovnách, tak aspoň ve photošopech.

Komiks je dřina

Komiks nás učí se dívat, rozumět obrazům a na jejich základě vyprávět příběhy. Komiksy nejsou doslovné, mnohé si musí čtenář domyslet, propojovat. Komiksově čtení chce svůj čas, neprotáhne nás sešitem za přesně danou dobu jako film. Čtenář se vrací, přemýšlí a představuje si. Má radost z toho, že pochopil a našel zašifrovaný význam. Opravdu to někomu může připadat jako pasivní činnost?

Je pochopitelné, že kouzlu komiksu propadají děti, ale je nesmyslné zrazovat od komiksů další čtenáře. Mládež navíc nebaví jen komiks číst, ale i tvořit, což je jen o důvod víc, proč se komiksům v knihovně věnovat.

JIŘÍ W. PROCHÁZKA

| jirka.walker28@gmail.com

KLÁRA SMOLÍKOVÁ

| klara.smolikova@tiscali.cz

Psalo se jinde

Podklady jsou čerpány z databázi Anopress a KKL.

Ředitelé přicházejí a odcházejí, problémy zůstávají. *Biblio*, 2017, roč. 10, č. 7, s. 6. ISSN 2336-1921.

Článek shrnuje okolnosti i důsledky výběrového řízení na generálního ředitele Národní knihovny ČR, které proběhlo v květnu tohoto roku. Dále se věnuje důsledkům vyplývajícím z časté změny managementu této instituce a také aktuálním problémům Národní knihovny, které jsou zmíněny v *Prohlášení k situaci v Národní knihovně ČR* (<https://babylonrevue.cz/prohlaseni-k-situaci-v-narodni-knihovne-cr/>).

Mediální gramotnost ožehavým tématem. *SONDY - revue pro sebevědomé zaměstnance a firemní kulturu*, 2017, č. 27(5), s. 26. ISSN 1802-906X.

Článek pojednává o semináři s tematikou mediální gramotnosti. Na semináři byla vyjádřena nutnost zapojení knihoven do procesu mediální výchovy – knihovny by se měly do tohoto procesu aktivně zapojit spolu se školami a jinými institucemi.

MANGUEL, Albert a Michal ŠPÍNA. *Peklo, očištěc, ráj. A2: kulturní čtrnáctideník*, 2017, č. 16, s. 4. ISSN 1803-6635.

Rozhovor s významným spisovatelem, který se věnuje fenoménu čtení, čtenářů a knihoven. Od roku 2016 je ředitelem Národní knihovny Argentiny. Rozhovor se mimo jiné dotýká tematiky psaní, čtenářů, tištěných a elektronických knih, úlohy knih a knihoven ve společnosti.

TRÁVNÍČEK, Jiří. *Oddělení zvláštních fondů v době normalizační. Vesmír: časopis pro šíření vědy přírodní, země- a národopisné*, 2017, č. 7, s. 84. ISSN 0042-4544.

Autor se velmi obsáhle věnuje problematice vzniku oddělení zvláštních fondů v době normalizace a jejich hlavnímu poslání – vyřazování knih. Popisuje zde proces a okolnosti, za kterých se tak dělo. Věnuje se oběma vlnám vyřazování (na počátku padesátých i sedmdesátých let), podmínkám, za kterých se knihy uskladovaly, osobám, které k nim měly přístup apod. Podrobně si všímá Oddělení zvláštních fondů ve Státní knihovně ČSR (dnešní Národní knihovna ČR),

počtu vyřazených knih, registrace knih, uskladnění a pozdějšího uvolnění těchto fondů. Část příspěvku je věnována plechové hale v Nučicích, která sloužila k jejich uskladnění.

BARTOŠOVÁ, Jana. *Nový depozitář na Borech poskytne kapacitu na třicet let. Evropské noviny*, 2017, č. 6 (20170630), s. 6. ISSN 1214-696X.

Příspěvek popisuje plány na rekonstrukci bývalých kasáren v Plzni na Borech a v souvislosti s tím vznik depozitáře pro Studijní a vědeckou knihovnu Plzeňského kraje. Věnuje se nákladům, ročnímu přírůstku knihovny, počtu návštěv, celkovému fondu i integrovanému regionálnímu operačnímu programu (IROP). Na konci článku je stručně shrnuta historie vzniku této instituce.

TOMÁNEK, Tomáš. *Po 85 letech splatíme dluh Masarykovi. Lidové noviny*, 2017, č. 126 (20170601), s. 1. ISSN 0862-5921.

Autor informuje o zpřístupnění knihovny prvního československého prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka. Současně popisuje vznik nadace, která měla rozvíjet odkaz TGM, pohnuté osudy jeho knihovny, způsoby katalogizace fondu, fond samotný apod. – více také v článku: TYDLITÁTOVÁ, Michaela a Bořivoj TYDLITÁT. Utřídit neutříditelné: část historického fondu Ústavu T. G. Masaryka zpřístupněna. *Knihovna: knihovnická revue*, 2014, 25(1), s. 99–116. ISSN 1801-3252. Dostupné také z: <http://knihovna.nkp.cz/knihovna141/141099.htm>. Na závěr se stručně věnuje historii Masarykova ústavu. (Tematické Masarykovy knihovny je také věnován rozhovor s Lubošem Velkem, ředitelem Masarykova ústavu a Archivu Akademie věd ČR, v Lidových novinách, 2017, č. 155.)

ČERVENÝ, Jiří a Tomáš KUTIL. *Zakázané nahrávky pod ochranou sv. Antonína. Katolický týdeník*, 2017, č. 23, s. 14.

Rozhovor s Mgr. Jiřím Červeným, zakladatelem zvukové knihovny pro nevidomé, o zvukové knihovně pro nevidomé, založené v roce 1987, jejich fondech, historii knihovny, disidentu, náboženských textech, jejich úschově v době komunismu, současném fungování této knihovny a osobnosti knihovníka.

Před 30 lety, **3. 10. 1987**, zemřel francouzský dramatik **Jean Anouilh** (* 1910), známý hrou o Janě z Arku *Skřivánek* nebo historickým dramatem *Becket aneb Čest boží*.

Před 100 lety, **5. 10. 1917**, se narodila maďarská spisovatelka **Magda Szabóová** († 2007), autorka románů *Srnka*, *Staromódní příběh* (jehož dramaturgie se u nás hrála pod názvem *Starorůžový příběh*) či *Dveře*, zfilmovaného Istvánem Szabóem s Helen Mirrenovou v hlavní roli.

Před 60 lety, **13. 10. 1957**, zemřel německý literární vědec **Erich Auerbach** (* 1892), autor zásadního spisu svého oboru *Mimesis – Zobrazení skutečnosti v západoevropských literaturách*.

Před 90 lety, **16. 10. 1927**, se narodil německý prozaik, dramatik, básník, esejista a výtvarník **Günter Grass** († 2015), nositel Nobelovy ceny za literaturu (1999). Proslavil se svým prvním románem *Plechový bubínek* (1959), který tvoří první část volné *Gdaňské trilogie*, kam dále patří novela *Kočka a myš* a román *Psi roky*, druhý vrchol Grassovy tvorby. Slavný *Plechový bubínek*, zfilmovaný v roce 1979 režisérem Volkerem, však zůstal v jeho rozsáhlé tvorbě nepřekonán. K dalším velkým románům patří *Platejs a Šíré pole*, dále pak *Lokální umrtvení*, *Setkání v Telgte*, *Potkanka* a *Žabí lamento*, soubor krátkých textů a příběhů *Mé století*, novela *Jako rak* a autobiografie *Při loupání cibule* a *Příběhy z temné komory*. Grass se vždy silně politicky a společensky angažoval, čímž si vysloužil četné kontroverzní reakce. V 70. a 80. letech u nás nebyla jeho díla vydávána, protože Grass otevřeně kritizoval poměry ve východní Evropě.

Před 240 lety, **18. 10. 1777**, se narodil německý spisovatel **Heinrich von Kleist** († 1811), autor her *Katynka z Heilbronn*, *Princ Bedřich Hamburský*, *Amfitryon* či *Rozbitý džbán* a novel *Michael Kohlhaas* či *Markýza z O...*

Před 50 lety, **20. 10. 1967**, se narodila britská prozaička **Monica Ali**, proslavená svojí úspěšnou prvotinou *Ve čtvrti Brick Lane*, nominovanou na Bookerovu cenu; česky dále vyšel román *V kuchyni*.

Před 60 lety, **26. 10. 1957**, zemřel řecký spisovatel **Nikos Kazantzakis** (* 1883), světově nej-

známější představitel novořecké literatury. Pobýval často mimo svoji vlast, v letech 1929–1931 v Božím Daru v Krušných horách, od roku 1947 ve Francii. Psal dramata, eseje, básně, cestopisy a také hojně překládal, nejvíce však proslul svými romány: *Řek Zorba*, *Kapitán Michalis*, *Kristus znovu ukřižovaný*, *Poslední pokušení*, *Chudásek boží*. Napsal též autobiografii *Hlášení El Grecovi*. Sám za své hlavní dílo pokládal rozsáhlý epos *Odysseia*, navazující na Homéra. *Řek Zorba* proslul také svojí skvělou filmovou verzí režiséra Michalise Kakojannise s Anthonyem Quinnem v titulní roli (1964). *Poslední pokušení* zfilmoval americký režisér Martin Scorsese pod názvem *Poslední pokušení Krista* (1988). Již román vyvolal svým pojetím Ježíše kontroverze a Vatikán dal dílo na index, ovšem ještě větší odpor vzbudil právě film. Román *Kristus znovu ukřižovaný* se stal námětem pro operu Bohuslava Martinů *Řecké pašije*.

Před 100 lety, **27. 10. 1917**, se narodil **Pavel Tigrid** († 2003), český publicista a esejista. V letech 1939–1945 a 1948 až 1990 působil v emigraci (za války v Londýně, pak ve Frankfurtu, v USA, od roku 1960 v Paříži). Od roku 1952 byl programovým ředitelem Rádia Svobodná Evropa, v letech 1956–1992 redigoval čtvrtletník pro politiku a kulturu *Svědectví*. V letech 1991–1992 byl poradcem prezidenta Václava Havla a v letech 1994–1996 byl ministrem kultury. Vedle rozsáhlé novinářské činnosti vydal také několik knih, většinou politologických, např. *Marx na Hradčanech*, *Politická emigrace v atomovém věku*, *Dnešek je váš, zítřek je náš – Dělnické revolty v komunistických zemích*. Nejznámější je zpracování moderních českých dějin *Kapesní průvodce inteligentní ženy po vlastním osudu*.

Před 10 lety, **29. 10. 2007**, zemřela česká spisovatelka **Jarmila Loukotková** (* 1923), autorka populárních historických románů z antického Říma (*Není římského lidu*, dvoudílný *Spartakus*, *Pro koho krev*, *Pod maskou smích*, *Doma lidé umírají*, *Křik neviditelných pávů*), ze středověké Francie (*Navzdory básník zpívá o životě Françoise Villona*, jehož básně také překládala, a *Bůh či dábel*) i ze současnosti (*Liána smrti*, *Vstup do ráje zakázán*, *Medúza*, *Dar jitra prvního*, *Odměna*, *Žít jednou spolu*, *Lhůta prošla*).

Portréty archiv autora

Univerzitní knihovna v saském Chemnitz řídí digitalizační program *Digitalizace vědy a kultury země, který zachraňuje dokumenty ohrožené degradací materiálu*. Kulturní dědictví Technické univerzity v Chemnitz bude zachováno pro další generace. Mezi první digitalizované dokumenty patří učebnice vynikajících vědců 19. století (např. Carl Julius von Bach, Moritz Rühlmann, Eduard Theodor Böttcher, Adolf Ferdinand Weinhold a Julius Adolph Stöckhardt). První kolekce digitalizovaných dokumentů obsahovala 62 titulů s celkovým počtem 124 svazků; učebnice byly doplněny obchodními rejstříky firem z Chemnitz a adresářem Svazu německých inženýrů z let 1879–1925. Druhá kolekce určená k digitalizaci obsahovala katalogy světových výstav z let 1851 (Londýn) a 1900 (Paříž), kde obchodní společnosti z Chemnitz prezentovaly své inovativní a patentované produkty. Tento soubor byl ve spolupráci s městskou knihovnou doplněn o regionální historické dokumenty a také materiály k historii Krušných hor. Pro úspěšnou realizaci projektu byla nezbytná spolupráce knihovníků a pracovníků univerzity. Knihovníci museli při zpřístupnění knih řešit mnoho problémů spojených s autorskými právy a jedinou jistotou bylo zveřejnění dokumentů, které vznikly před rokem 1900. Digitální knihovna vznikla ve spolupráci s Digitalizačním centrem v Drážďanech a byla financována ze státních fondů. Univerzitní knihovna v Chemnitz zpřístupnila digitální knihovnu na svých webových stránkách. (*Das Magazin der Bibliotheken in Sachsen – Jahrgang 10, Nr. 1, März 2017, s. 6–7*)

The University of the West Indies na Jamajce přikládá velký význam zapojení lekcí informační gramotnosti do výuky; univerzitní knihovna má tuto problematiku ve své gesci, což přispívá ke zvyšování její důležitosti. V univerzitní knihovně pracuje řada odborníků (facilitátorů), kteří pomáhají vysokoškolským studentům získat nové informace a dovednosti. Studenti podle průzkumu knihovny facilitátory a zařazení informační gramotnosti do učebních osnov vítají, kvalitní lekce informační gramotnosti pozitivně ovlivňují studijní výsledky. Do učebních osnov byly začle-

něny i oblasti jako hodnocení zdrojů, počítačová gramotnost a využití elektronických zdrojů. Univerzity jsou povinny svým zřizovatelům poskytnout důkazy o svém společenském významu a snaží se stále zlepšovat efektivitu svých vzdělávacích programů. Univerzitní knihovny mohou hrát důležitou roli v hodnocení univerzit jako celku, ale na Jamajce jsou informace o činnosti akademických knihoven značně omezené. Univerzitní knihovny tak musí přehodnotit své vzdělávací kurzy a aktivity. To, co studenti v knihovnických kurzech oceňují nejvíce, je dovednost najít a hodnotit zdroje, rozpoznat a minimalizovat plagiátorství a správně odkazovat na použité zdroje.

(*IFLA Journal – Volume 43, No. 2/2017, s. 171–186*)

Oddělení východní Asie Berlínské státní knihovny má ve svých fondech dokumenty v jazycích východní a střední Asie, úhrnem 24 kilometrů regálů, což představuje téměř 1 000 000 knih a navíc 3800 titulů současných východoasijských periodik. Tato sbírka je největší svého druhu v Evropě a byla budována v letech 1951–2015 díky podpoře Research Foundation. Oddělení východní Asie obsahuje také rozsáhlou sbírku rukopisů, čínských knih i 3500 svazků japonského původu. Největší část japonské produkce vznikla v druhé polovině 19. století. Knihy získali členové pruské expedice pro Královskou knihovnu během svého pobytu v Japonsku v roce 1860. Další rozšíření japonské sbírky přinesly četné dary. Vedle japonské kolekce jsou zajímavé hlavně tibetské tituly. Asijská sbírka se rozšířila i v roce 2016 o 614 titulů. Knihy pocházejí primárně z období Meiji Taisho z let 1868–1926. Jejich mimořádný význam spočívá v dokladování způsobu, jakým se Japonsko po roce 1860 otevřelo světu, což se také odrazilo v publikační činnosti. V letech 2009–2014 byla digitalizována a zpřístupněna veřejnosti značná část sbírky (digitální knihovna čítá téměř 6000 titulů). Další digitalizace je ovšem závislá na státních zdrojích a dalších sponzorech.

(*Bibliotheks Magazin – Jahrgang 12, Ausgabe 35, Juni 2017, s. 20–29*)

KNIHOVNICTVÍ

Teorie. Řízení a organizace

■ HOUSTON, George W. Inside Roman libraries: book collections and their management in antiquity. [Uvnitř římských knihoven: knižní sbírky a jejich řízení ve starověku.] Chapel Hill: University of North Carolina Press, 2014. xvi, 327 stran: ilustrace. Studies in the history of Greece and Rome. ISBN 978-1-4696-1780-0 *Kdb 40.567*

■ Informační společnost v číslech 2017: Česká republika a EU / Český statistický úřad. Praha: Český statistický úřad, 2017. 140 stran: grafy, tabulky. ISBN 978-80-250-2768-4 *Kqx 9.923/B*

■ LANSKY, Ralph a Carl Erich KESPER. Bibliotheksrechtliche Vorschriften: 7. Ergänzungslieferung 2014 (Stand: 1. Juli 2014; teilweise neuer). [Knihovnické právní předpisy: 7. dodatek 2014. Stav: 1. července 2014; částečně nové.] 4. Auflage. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann, 2014. 182 volných listů. ISBN 978-3-465-03482-7 *Kib 40.280*

■ MATVEJEVA, I. G. a M. Ju. MATVEJEV, sost. Istorija bibliotek: issledovanija, materialy, dokumenty. [Dějiny knihoven: výzkumy, materiály, dokumenty.] Vyp. 10. Sankt-Peterburg: Rossijskaja nacional'naja biblioteka, 2015. 256 stran: ilustrace. ISBN 978-5-8192-0489-4 *Kdb 40.590*

■ SMALLWOOD, Carol a Lura SANBORN, eds. Library volunteers welcome!: strategies for attracting, retaining and making the most of willing helpers. [Vítejte, knihovničtí dobrovolníci!: strategie pro přilákání a udržení co nejvíce ochotných pomocníků.] Jefferson, North Carolina: McFarland & Company, 2016. vii, 254 stran. ISBN 978-0-7864-9780-5 *Kr 40.465*

Organizace knihovních fondů

■ HOLDEN, Jesse. Acquisitions: core concepts and practices. [Akvizice: základní pojmy a postupy.] Second edition. Chicago: Neal-Schuman, an imprint of the American Library Association, 2017. xiv, 132 stran. ISBN 978-0-8389-1460-1 *Oa 40.529*

■ JONES, Ed a Michele SEIKEL, eds. Linked data for cultural heritage. [Propojená data o kulturním dědictví.] London: Facet Publishing, 2016. xvi, 134 stran: ilustrace. ALCTS monograph. ISBN 978-1-78330-162-1 *Oaagb 40.556*

Úplný přehled novinek najdete na adrese http://ipk.nkp.cz/?page=09_Okn/Prirustky.htm

■ SPITERI, Louise F, ed. Managing metadata in web-scale discovery systems. [Správa metadat ve vyhledávacích systémech webu.] London: Facet Publishing, 2016. ix, 197 stran: ilustrace. ISBN 978-1-78330-069-3 *Od 40.558*

Sítě knihoven

■ ANTONENKO, A. N. Istorija Rossijskoj nacional'noj biblioteki (1963–2013). [Dějiny Ruské národní knihovny (1963–2013).] Sankt Peterburg: Rossijskaja nacional'naja biblioteka, 2016. 276 stran: ilustrace, portréty, tabulky, faksimile. ISBN 978-5-8192-0522-8 *Taa 40.592*

■ Jahresbericht 2016. [Ročenka Německé národní knihovny za rok 2016.] Leipzig: Frankfurt am Main: Deutsche Nationalbibliothek, 2017. 88 stran: barevné ilustrace, tabulky. ISSN 1864-2640 *Taa 9.942/B*

■ SÍLOVÁ, Věra, Adéla ZÁVESKÁ a Martina PRIHAROVÁ. 120 let Městské knihovny Jaroměř 1896–2016. Jaroměř: Městská knihovna Jaroměř, 2016. 24 nečíslovaných listů: barevné ilustrace. *Tee 9.928/B*

■ STROUHALOVÁ, Marcela. Knihy znovu nalezené: konfiskované knihy po druhé světové válce ve správě NK ČR. Praha: Národní knihovna České republiky, 2016. 142 stran: ilustrace (některé barevné), faksimile. ISBN 978-80-7050-665-3 *Tab 40.588*

■ Výroční zpráva Krajské knihovny Františka Bartoše ve Zlíně, příspěvkové organizace, za rok 2016 / zpracovali: Zdeňka Friedlová a kol. Zlín: Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně, 2017. 43 stran, 21 nečíslovaných stran příloh: barevné ilustrace, tabulky. ISBN 978-80-86886-52-7 *Tec 9.921/B*

Služby knihoven

■ FUREDÍ, Frank. Power of reading: from Socrates to Twitter. [Síla četby: od Sokrata k Twittru.] London; Oxford; New York; New Delhi; Sydney: Bloomsbury, 2015. x, 262 stran. ISBN 978-1-4729-1477-4 *Sf 40.544*

■ LACKIE, Robert J. a M. Sandra WOOD, eds. Creative library marketing and publicity: best practices. [Kreativní knihovnický marketing a propagace: nejlepší postupy.] Lanham; Boulder; New York; London: Rowman & Littlefield, 2015. xi, 190 stran: ilustrace. Best practices in library services. ISBN 978-1-4422-5421-3 *Se 40.474*

Nedorozumění s komiksem s. 334–336
← Momentka z workshopu Kláry Smolíkové o dětských komiksech

↓ Křest komiksové revue **Bublífků** v nové pobočce MKP v Lužinách
Foto: archiv K. Smolíkové a J. W. Procházky

V Jičíně kamarádíme s dětmi i teenagery s. 325

↑ Galerie Václava Čtvrtka – vstup do dětského oddělení Foto: Jana Benešová

Chvíli se zdržím – vítězný knihovnický klip **Knihovny Jiřího Mahena** s. 328–330

↑ Společná fotografie ze slavnostního předávání ceny A Corto di Libri KJM v italském Turíně 20. 5. 2017; předseda mezinárodní poroty Fabio Melelli (první zleva), zástupci knihovny Francesco Cultrera biblioteca Agnello

v sardinském Canicattini Bagni a vítězové kategorie krátký film, prezident asociace italských knihoven Gabriele De Veris (třetí zprava) a autorky článku a videa Eva Vojtíšková (druhá zprava) a Edita Vališová (první zprava)

← Ze zákulisí scény s holčičkou, která se při čtení knihy **Ledové království** potkává se samotnou princeznou Elsou
Foto: archiv KJM v Brně

10 konference o šedé literatuře a repozitářích ročník

TERMÍN: 19. října 2017

MÍSTO: Ballingův sál,
Národní technická knihovna

ČAS: 9.30 – 16.10

WORKSHOP

Výzkumná data a dizertace

TERMÍN: 18. října 2017

MÍSTO: Národní technická knihovna

ČAS: 13.00 – 17.00

POŘADATEL:

NTK

50°6'14.083"N, 14°23'26.365"E
Národní technická knihovna
National Library of Technology

VÍCE INFORMACÍ:

<https://nustechlib.cz/konference/10-rocnik-konference>